

PROGRAM FÖR STORA SKÖNDAL

GODKÄNNANDEHANDLING 2019-03-21

DNR 2015-14 204

PROJEKTGRUPP

Programmet har tagits fram i samarbete mellan Stiftelsen Stora Sköndal, Stiftelsens konsulter och Stockholms stad.

STOCKHOLMS STAD

Veronika Borg,
stadsplanerare och projektledare, Stadsbyggnadskontoret
Martin Styring,
stadsplanerare och bitr projektledare, Stadsbyggnadskontoret

Arbetsgrupp:

Mårten Pehrsson, Miljöförvaltningen
Anton Anander, trafikplanerare, Trafikkontoret
Erik Hammarström, trafikplanerare (2015-2017),
Trafikkontoret
Magdalena Möne, landskapsarkitekt, Trafikkontoret
Christian Bleckman, stadsplanerare (2017-2018),
Stadsbyggnadskontoret
Alina De Liseo Petersson, praktikant (2017), Stadsbyggnads-
kontoret

Referensgrupp:

Emma Sundling, Helene Pettersson och Hillevi Virgin, Miljö-
förvaltningen
Mattias Sjöberg, Exploateringskontoret
Sven Brodin, Exploateringskontoret
Anna Ambjörn, Utbildningsförvaltningen
Georg Severin, Maria Ryberg och Ingela Trolle Thor, Sisab
Sophie Dahlberg och Hans Eriksson, Idrottsförvaltningen
Cecilia Rivard, Martin Anagrius, Amir Mohajerpour och Jan
Ekman mfl, Stadsdelsförvaltningen Farsta
Caroline Jansson mfl, Trafikförvaltningen, Stockholms läns
landsting
Åsa Dahlin, Stadsbyggnadskontoret och Kommissionen för
Social hållbarhet

Modell:

Annica Isakovic, modellör, Stadsbyggnadskontoret

Text:

Veronika Borg och Martin Styring, Stadsbyggnadskontoret

Layout:

Stadsbyggnadskontoret och Kjellander+Sjöberg

Fotografier:

Lennart Johansson och Veronika Borg,
Stadsbyggnadskontoret

Illustrationer:

Där inget annat anges är illustrationerna gemensamt
framtagna av Kjellander+Sjöberg, Landskapslaget och Stads-
byggnadskontoret.

STIFTELSEN STORA SKÖNDAL

Åsa Andersson, VD Stiftelsen Stora Sköndal
Christer von Essen, VD Stora Sköndal Framtidsutvecklings
AB
Projektledning: Ebab genom Pontus Nilsson, Thomas Järlö,
Anna-Maja Jöhnemark, Jens Nilheim (2015-2017)

Stiftelsen Stora Sköndals konsultgrupp:

Kjellander+Sjöberg (arkitektur och stadsbyggnad) genom
Stefan Sjöberg, Karl Liljeström, Astrid Gabrielsson, Pontus
Nilsson (2015-2017) mfl
Landskapslaget (landskapsarkitektur och stadsbyggnad,
social konsekvensanalys, barnkonsekvensbeskrivning) genom
Lise Hellström, Pia Jonsson mfl
Ekologigruppen (ekologi) genom Ulrika Hamrén, Tim
Schnoor och Krister Sernbo
Nyréns (kulturmiljö) genom Anna Birath, Nico van Gelderen
och Marcus Ängeby
KMV forum (arkeologi) genom Helena Fennö
Tyréns (trafikplanering) genom Per Francke och Hrud
Skarphedinsdottir
Movea (trafikanalys) genom Fredrik Davidsson
WSP (trafik 2015-2017) genom Elisabet Renlund mfl
WSP (dagvatten) genom Kristina Willén och Joakim Scharp
Spacescape (social konsekvensanalys) genom Karin Lund-
gren
ÅF (geoteknik och miljö) genom Joakim Andersson, Hanna
Dillner, Mikael Johansson och Eleonora Karlsson
ÅF (mediaförsörjning) genom Gustav Karlsson
Åkerlöf Hallin Akustik (buller) genom Leif Åkerlöf
Brandskyddslaget (risk) genom Rosie Kvål

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	8	UTMANINGAR & AVVÄGNINGAR	83
Syfte	8	Socialt liv	84
Övergripande tisplan	8	Kulturmiljö	85
Övergripande mål	9	Mobilitet	86
Stora Sköndal idag	10	Naturmiljö	87
Sammanfattning - Stora Sköndal 2035	12	FÖRUTSÄTTNINGAR & KONSEKVENSER	89
Stora Sköndal i bild 2035	14	MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN	91
Programmet och processen	16	SOCIALT LIV	92
Stockholms stads vision och styrdokument	17	STRUKTUR	94
Stiftelsen Stora Sköndals vision	21	Kulturmiljö	94
Tidig Dialog	22	Naturmiljö	98
Samråd	25	Landskapsbild	102
FÖRSLAG	27	Parker, stråk och torg	105
STADSBYGGNADSPRINCIPER	28	Verksamheter och service	107
STRUKTURPLANEN	30	Bostäder	109
Illustrationsplan	30	INFRASTRUKTUR	111
Planens 12 strukturerande element	31	Mobilitet	111
Bevarande och utveckling	32	Teknisk försörjning	115
Behovsbedömning	34	MILJÖ	116
Bebyggelsestruktur	35	Geoteknik & markföroreningar	116
Tillitsstruktur	38	Dagvatten	118
Samhällelig närvaro	41	Strandskydd	121
Blågrön struktur	45	Buller	122
Mobilitet	48	Risk	124
KARAKTÄRSOMRÅDEN	58	DRIFT & UNDERHÅLL	125
Karaktärsområden, illustrationsplan	58	GENOMFÖRANDEPLANERING	126
Kyrkbyn	60	BILAGOR	127
Lövholmen och Ekbacken	63	Lista på utredningar som har tagits fram under programarbetet.	
Magnolia	66		
Skogsbyn	68		
Västra Flaten	72		
Berga Strand	75		
GENOMFÖRANDE	78		
Genomförande	78		
Markanvändning och markägoförhållanden	79		
Etappindelning	79		
Ytsammanställning per etapp	80		

© Godkänningsmoment: Veronika Borg, Stöckholms stadsbyggnadskontor, 2019-05-16, Dnr. 2015-14204

INLEDNING

SYFTE

Med programmet för Stora Sköndal prövas lämpligheten att bygga nya bostäder och att tillföra nya arbetsplatser, allmän platsmark som parker, torg, gator och stråk samt lokaler för service i form av vård och omsorg, utbildning, idrott, kultur och handel.

Programmet tar ett helhetsgrepp om utvecklingen av Stora Sköndal i enlighet med Vision 2040, ett Stockholm för alla och Stiftelsen Stora Sköndals vision.

Det svarar på både bostadsbehovet i det växande Stockholm, arbetsplatsbehovet i Söderort och på Stiftelsens behov av en flexibel och långsiktig möjlighet att utveckla sina verksamheter och hyresbestånd inom området samt bidra till att vara en förebild för en hållbar stadsdel med fokus på sociala aspekter.

I Stockholms översiktsplan beskrivs programområdet som 'Stadsutvecklingsområde – omvandling' med mycket stora stadsutvecklingsmöjligheter. Ett strategiskt samband mellan Sköndal och Skarpnäck samt ett utvecklingsområde för ett ekologiskt samband pekas ut. Översiktsplanens mål och intentioner konkretiseras i och med programmet.

Programmet ska fungera som underlag till kommande detaljplaner för en utbyggnad av Stora Sköndal fram till 2035.

ÖVERGRIPANDE TIDPLAN

- Beslut i Stadsbyggnadsnämnden om Start-PM för programmet i december 2015
- Tidig dialog i maj 2016
- Programsamråd 2017-09-26 till 2017-11-06
- Redovisningen av programsamrådet godkändes i stadsbyggnadsnämnden 2018-04-18
- Godkännande av program i stadsbyggnadsnämnden i april 2019
- Startmöte för detaljplan etapp 2a i september 2019
- Etappvis arbete med detaljplaner och utbyggnad enligt programmet fram till 2035

ÖVERGRIPANDE MÅL

Programarbetets mål är att utveckla Stora Sköndal för en ökad mångfald – en mer blandad stadsdel med en variation av upplåtelse- och boendeformer – och en socialt och fysiskt inkluderande miljö som är tillgänglig, trygg och tillitsfull. Den föreslagna stadsstrukturen ger goda förutsättningar att utveckla en tät stadsbebyggelse med fler bostäder, arbetsplatser och tillgång till god service samtidigt som den ger Stiftelsen Stora Sköndal möjlighet att förvalta och utveckla sin verksamhet.

Bostäder, verksamheter, service och allmän platsmark tillskapas med hänsyn till befintlig natur- och kulturmiljö. Projektet möter behovet av nya mötesplatser och service, och skapar även nya destinationer för boende, verksamma och besökare. Den lokala infrastrukturen utvecklas med bättre kopplingar till omgivningen och i förlängningen till andra delar av Stockholm.

Tillvarata kulturhistoriska kvaliteter

Stora Sköndals kulturhistoriska karaktär och sociohistoriska identitet tas tillvara och områdets historia ska vara avläsbar även i framtiden. Förutsättningar ska skapas för att kunna underhålla och verksamhetsanpassa befintliga byggnader och friytor.

Bygga för biologisk mångfald och resiliens

Ekologiska kärnområden och spridningskorridorer införlivas i den nya stadsväven så att nyckelbiotoper och nyckelarter ges möjligheter att fortleva och spridas. Bebyggelsen och friytorna inspireras av sin omgivning. Hus, allmän platsmark och gårdsmiljöer byggs med fokus på bevarande av befintliga träd, biologisk mångfald, resiliens för klimatförändringar och minskad klimatpåverkan för att bidra till en ekologisk hållbar stadsdel.

Ökad mobilitet och koppling till omgivningen

Stora Sköndal behöver integreras i den omgivande stadsväven. Sambandet till närliggande stadsdelar förstärks och befintliga och nya målpunkter kopplas ihop för en hållbar mobilitet. I enlighet med stadens framkomlighetsstrategi utvecklas ett trafiksystem som prioriterar gång-, cykel- och kollektivtrafik. Det är en viktig förutsättning så att Stora Sköndal med nya målpunkter, värdefull kultur- och naturmiljö, läget vid Drevviken och närheten till Flaten kan utvecklas till en ny destination i Söderort.

Hög arkitektonisk kvalitet med sammanhållen gestaltning

Nya Stora Sköndal byggs tätt så att stora ytor med befintlig kulturmiljö, ekologiska kärnområden och spridningszoner kan sparas. Gestaltningen förväntas präglas av medvetna ställningstaganden avseende mötet med den befintliga miljöns form-, färg- och materialverkan för att skapa en ny helhetsbild. Utformningen ger uttryck för en omhändertagen miljö vilket visas i material, form och funktion. Variation i volymhantering balanseras med en enkel och sammanhållen gestaltning. Kvarteren möter landskapets stora skala med utblickar som öppnas mot natur- och parkmark.

Närhet och gemenskap

Närhet till rekreativa platser, natur och kultur planeras genom att viktiga noder placeras så att miljön inspirerar till ett hälsosamt och inkluderande vardags- och arbetsliv. Närhet till allmän platsmark – gator, torg, stråk och parker –, kommunal och privat service, dagligvaruhandel och kollektivtrafik samt närhet till arbetsplatser förenklar vardagslivet genom korta avstånd. Det är nära mellan gården, kvartersgemensamma lokaler och allmän platsmark. Olika funktioner samlokaliseras i kvarteren och på strategiska punkter som t ex torgen för att ge förutsättningar för ett tryggt vardagsliv i stadsdelen. En tät och blandad bebyggelse skapar förutsättningar för närhet mellan människor vilket bidrar till en tillitsfull och trygg, en social hållbar miljö.

Dynamisk utveckling

Målen ska uppfyllas inom varje etapp samtidigt som delarna ska bidra till helhetsupplevelsen av ett fullt utbyggt Stora Sköndal 2035. Varje etapp ska försörjas med förskolor och annan samhällsservice samt privat och allmän friyta som fungerar som samlade rum. Hänsyn tas kontinuerligt till ny kunskap, ny policy, livsstilsförändringar och ändrade behov av samhällsservice. I detaljplaneprocessen kommer medborgarna och verksamheter kontinuerligt involveras i utbyggnaden av stadsdelen och spegla en mångfald av röster som kan bidra till planering och utveckling av Stora Sköndal.

Stora Sköndal idag. Översiktvy.

STORA SKÖNDAL IDAG

Stora Sköndal är stadsdelens historiska hjärta och fastigheten som ägs och förvaltas av Stiftelsen Stora Sköndal utgör närmare hälften av stadsdelens samlade yta. Stiftelsen har i mer än hundra år bedrivit sin diakonala verksamhet i det natursköna och vattennära området vid Drevviken och denna verksamhet sätter än idag sin tydliga prägel på området. Med Kristinahuset och kyrkan i centrum har området byggts ut i olika etapper i takt med att verksamheten expanderat.

Stora Sköndals karaktär idag

Stora Sköndal har karaktär av institutionsområde och den historiska utvecklingen är tydligt avläsbar vilket medför att området som helhet har ett stort kulturhistoriskt värde. Institutionsbyggnader och bostadshus har placerats som hus i park. Landskapet är öppet mot Drevviken, Flatens naturreservat och Lilla Sköndal och spår av Sköndalsdeponin är påtaglig längs våtmarken.

I Stora Sköndal finns stora naturvärden knutna till kärnområden med ek, tall samt till strandzonen vid Drevviken och Flatens naturreservat. Naturområdena är mycket uppskattade rekreationsområden som nyttjas flitigt av Sköndalsborna och i viss mån av besökare från övriga Stockholm.

Boende, vårdtagare och deras besökare, anställda, studenter vid högskolan och förskolebarn från två förskolor sätter sin tydliga prägel på Stora Sköndal. Framträdande besöksmål är Kristinahuset, Sköndals kyrka och Drevvikens stränder med badet som är anpassat för personer med funktionsvariation.

Stiftelsen Stora Sköndals verksamheter

I området finns idag Stiftelsen Stora Sköndals omfattande vård- och omsorgsverksamhet, utbildning och forskning samt hyresrätter för särskilda behov främst för seniorer men också för studenter, ensamkommande barn och nyanlända familjer – i både friliggande småhus och lägenheter. Fastigheter och infrastruktur förvaltas och sköts av Stiftelsen.

Majoriteten av Stora Sköndals kärnverksamhet utförs inom sociallagsstiftningen och ska bland annat verka för att främja människors jämlikhet i levnadsvanor och deltagande i samhällslivet.

Därför är det svårt för Stora Sköndal att få tillstånd för utökning av kärnverksamheten i form av tex ytterligare vård- och omsorgsboende i nuläget, då området skulle bli för institutionslikt. För att skapa möjlighet för ett aktivt samhällsliv måste markområdet blandas med olika boendeformer, men även handels- och kulturlokaler.

Stiftelsen Stora Sköndals utmaningar

Stiftelsen Stora Sköndal står inför utmaningar för att långsiktigt kunna förvalta och utveckla sitt markområde och sina verksamheter. Underhållsskulden är stora eftersom infrastrukturen är föråldrad och ett stort antal fastigheter behöver renoveras och hyresgästanpassas. Den gamla detaljplanen som avser diakonalt ändamål är begränsande och otidsenlig med tanke på dagens sociallagstiftning, Stiftelsens vision och stadens mål beskrivna i översiktsplanen.

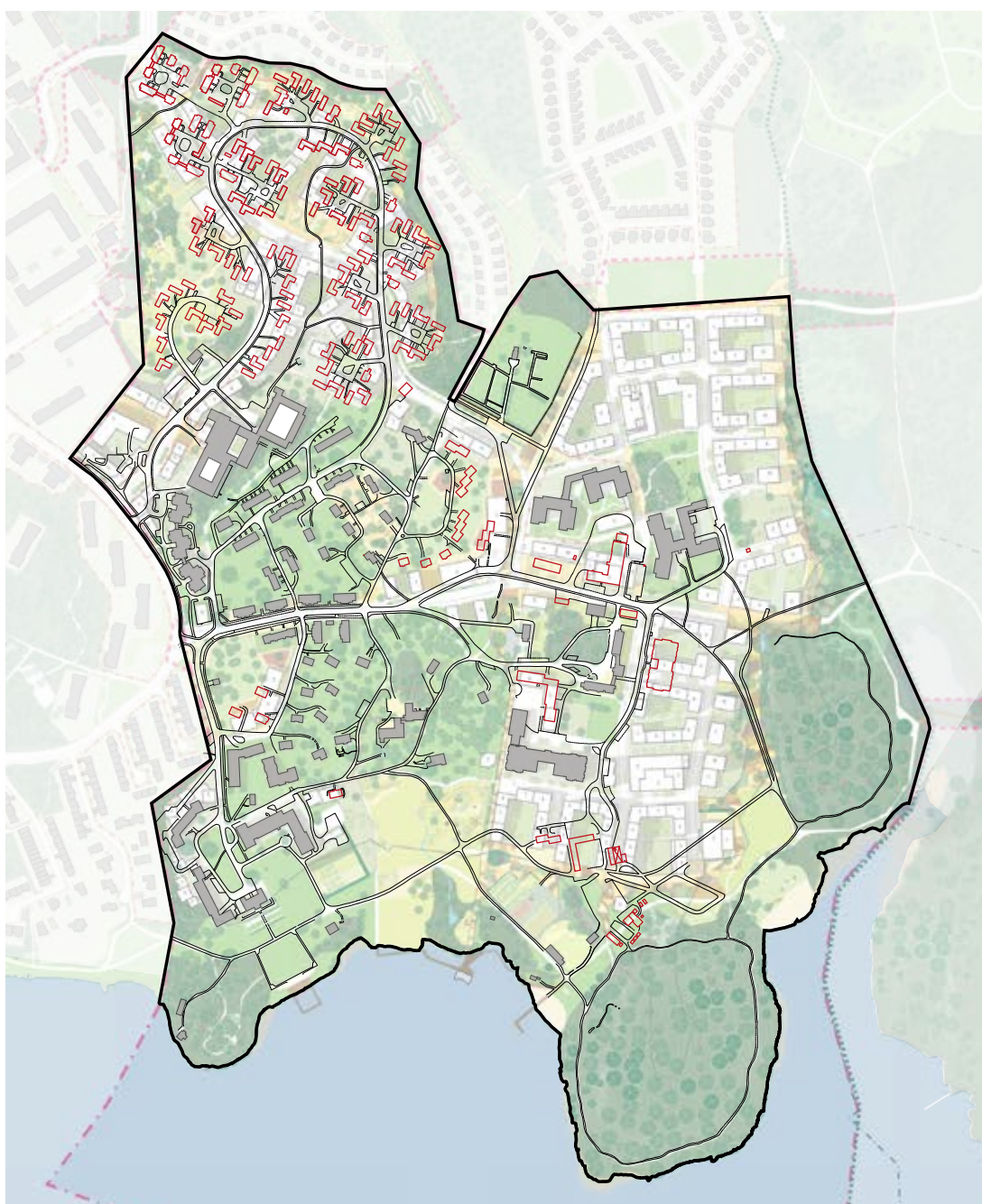
Området har historiskt varit isolerat från sin omgivning och är det även idag. Det finns idag främst gång- och cykelstråk till de omgivande stadsdelarna men gena kopplingar för bil- och kollektivtrafik saknas. För övrigt trafikförsörjs Stora Sköndal via Sköndalsvägen där även närmaste busshållplats ligger. Många som bor eller arbetar här åker bil eller kollektivt. Gatustrukturen i området är svårorienterbar, otillgänglig och upplevs som otrygg.

Området har stor potential att utvecklas till både en stadsdel med nya bostäder och arbetsplatser och en större besöksdestination ned fokus på rekreation, kultur och idrott.

SAMMANFATTNING - STORA SKÖNDAL 2035

Programmet visar möjligheter för omvandlingen av Stora Sköndal till en blandstad med cirka 3800 nya bostäder (varav cirka 350 bostäder för personer med särskilda behov), cirka 1 500 nya arbetsplatser, en utbyggd vård- och omsorgsverksamhet, förskolor, tre skolor, en idrottshall för personer med funktionsvariation, möjligheter att bygga ut campus för högskola och gymnasium, och nya gator, torg, parker och stråk. Samtidigt bevaras cirka 580 bostäder (varav cirka 320 bostäder för personer med särskilda behov).

Det betyder sammanlagt drygt 4 300 bostäder och 2 500 arbetsplatser i det framtida Stora Sköndal. Stora Sköndal ska vara inkluderande bli en stadsdel för alla. Nya bostäder utförs med variation avseende upplåtelseformer, lägenhetsstorlek och typologi. Målsättningen är att cirka hälften utgörs av hyresrätter beroende på efterfrågan och investeringskostnader.

Illustrationsplan Stora Sköndal idag och imorgon. Befintlig planstruktur med programförslaget bakom. Byggnader som bevaras i grått. Byggnader som föreslås rivas i rött.

Stadsbyggnadsprinciper

Utifrån platsens utmaningar beträffande natur- och kulturmiljöns bevarande, mobilitet och sociala värden har sex stadsbyggnadsprinciper formulerats. Dessa ligger till grund för hur den nya stadsdelen föreslås utformas och gestaltas.

- Den värdefulla kulturmiljön sätts i centrum.
- Programområdets tre åtskilda plataer vävs ihop.
- Ny bebyggelse utförs som en tät och permeabel struktur.
- Stadsdelen förses med många gena kopplingar mot sin omgivning.
- Ett pärlband av mångfunktionella mötesplatser erbjuds.
- I mötet med omgivande bebyggelse och natur föreslås ett aktivt gestaltat stadsbryn.

Tät och permeabel bebyggelsestruktur

Den centrala kulturmiljön kring herrgården och kyrkan och de ekologiskt mest betydelsefulla områdena bevaras i sin helhet, skyddas och integreras i den nya stadsdelen som en självklar kvalitet. För att säkerställa att detta utgör en tillgång för stadsutvecklingen föreslås området byggas ut med en tät och till sin omgivning anpassningsbar permeabel kvartersstruktur.

Gårdarna ska bidra till ekologisk spridning, kvarteren ges möjlighet till solinstrålning och utblickar mot omgivningen och ges tydliga gränser mellan offentligt och privat. En bebyggelse på mellan 4 och 12 våningar föreslås med undantag för bebyggelse i 2 våningar där värdefulla ekologiska samband måste upprätthållas. En enkelhet i utformning och materialval håller ihop Stora Sköndals sex karaktärsområden: Kyrkbyn, Lövholmen och Ekbacken, Magnolia, Skogsbyn, Berga strand och Västra Flaten.

Nya kopplingar för ökad mobilitet

För att skapa förutsättningar för ett hållbart resande föreslås bättre kopplingar mot omgivningen. Möjligheter för resor med kollektivtrafik, cykel eller till fots prioriteras. Detta sker främst genom Nya vägen mot Bytespunkt Norra Sköndal men även genom ombyggnation av Sköndalsvägen med separerade cykelbanor och nya korsningar samt bilfria gång- och cykelförbindelser till Lilla Sköndal och Flatens naturreservat. Cirka hälften av parkeringsplatserna samlas till fyra M-hus – hus för möjligheter, möten, miljö och mobilitet – fördelade över området och integrerade med bostäder och verksamheter.

Grönblå resilient struktur

För att göra stadsdelen motståndskraftig mot framtida klimatförändringar utnyttjar förslaget den befintliga naturen och kompensationsplantering för att inom den föreslagna strukturen tillhandahålla ett stort antal ekosystemtjänster som till exempel dagvattenrening och biologisk mångfald. Marken i de östra delområdena saneras för känslig markanvändning som bostäder, förskola och odling.

Tillitsstruktur

I syfte att skapa förutsättningar för utveckling till en tillitsfull och trygg stadsdel föreslås ett stort antal nya mötesplatser i form av allmänna platser, parker och torg, men även i form av nya lokaler och funktioner. Bland annat planeras två stadsdelsparker i vackra och tillgängliga lägen vid Drevviken och i Skogsbyn, kvartersparker i form av aktivitetsstråk i stadsbrynet, en parklek vid den nya kommunala skolan och tre nya torg i anslutning till stråk och målpunkter. Kvarteren har kvartersgemensamma samlande lokaler i bottenvåningen med koppling till både gata och gård för att erbjuda plats för utrymmeskrävande aktiviteter.

Samhällelig närvaro

En övergripande behovsbedömning har gjorts i samordning med arbets- och referensgruppen varefter plats har beretts i planstrukturen för service av olika slag. I Stora Sköndal finns möjlighet för Stockholms stad, Stiftelsen och andra privata aktörer att etablera drygt 60 nya förskoleavdelningar, tre nya grundskolor, att bygga ut Campus Sköndal med en gymnasieskola och att öka antalet högskoleplatser. I Berga strand med närhet till badet och badplatsen för personer med funktionsvariation finns möjlighet att bygga en mångfunktionell idrottshall för bland annat personer med funktionsvariation.

Dynamisk genomförandeprocess

Stiftelsen Stora Sköndal avser att bygga ut Stora Sköndal i ett antal etapper fram till 2035 med i genomsnitt cirka 300 bostäder per år. Strukturplanen ska under åren kunna utvecklas vidare med stadsbyggnadsprinciperna som riktmarke och tillkommande kunskap om behov och nya krav. Medborgarna kommer kontinuerligt involveras i utbyggnadsprocessen av stadsdelen och spegla en mångfald av röster.

STORA SKÖNDAL I BILD 2035

*Stora Sköndal 2035.
Ny bebyggelsestruktur.
Visionsbild.*

*Thorsten Levenstams väg
från Magnolia mot nya
Skogsbyn med den bevarade
panncentralen och entrén
till Skogsparken till vänster.
Visionsbild.*

*Huvudgatan genom Skogs-
byn med skola till vänster
och parktorget som leder
till Lilla Sköndalsstråket
till höger. Visionsbild.*

Stora Sköndals nya lokala centrum - Berga torg - sett från skolan. M-hus (hus för möjligheter, möten, miljö och mobilitet) i bakgrunden och bostadshus med lokaler till vänster. Visionsbild.

Västra Flaten sett från Flatens naturreservat. Södra entrén till Flaten till vänster. Kvartersbebyggelse kring permeabel gårdsbildning rakt fram. Visionsbild.

Berga strand sett från trädningen i Strandparken. Bostadshusen trappas ner till 4 våningar i mötet med parken. Parkcafé rakt fram. Till vänster odlingslotter. Visionsbild.

PROGRAMMET OCH PROCESSEN

Arbetet med programmet ger Stockholms stad möjlighet att sammanställa ett brett beslutsunderlag och koordinera frågeställningar på en övergripande nivå för att underlätta det kommande detaljplanarbetet. Ett program klargör förutsättningarna samt anger mål och riktlinjer för områdets utveckling bland annat gällande planens struktur och övergripande arkitektoniska förhållningsätt.

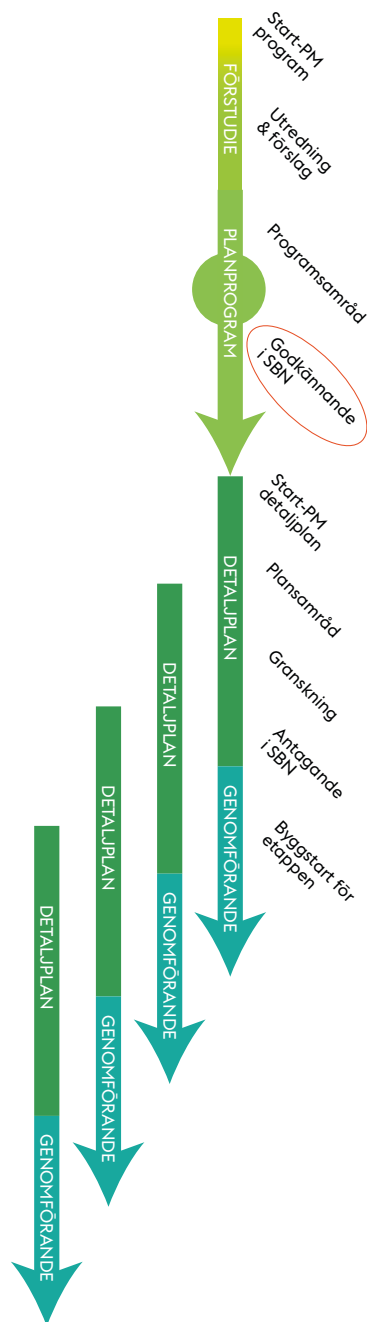
Stadsbyggnadsnämnden beslutade i december 2015 att ge stadsbyggnadskontoret i uppdrag att påbörja programarbetet för Stora Sköndal.

Ett stort antal utredningar har tagits fram som underlag till programförslaget (se bilagor) och i maj 2016 höll staden en tidig dialog med inbjudna fokusgrupper från Sköndal. Under hösten 2016 och våren 2017 följde möten och workshops med referensgruppens förvaltningsrepresentanter, ett förslag till strukturplan utarbetades och konsekvenser analyserades.

Programförslaget ställdes ut för samråd 2017-09-26 till 2017-11-06. Under samrådet inkom cirka 230 yttranden från remissinstanser, föreningar och privatpersoner. Ett samrådsmöte i form av öppet hus hölls 2017-10-19 i Stora Sköndal. Efter samrådet har programmet bearbetats utifrån ställningstaganden som godkändes i Stadsbyggnadsnämnden 2018-04-18.

När det bearbetade programmet godkänts av stadsbyggnadsnämnden kommer det att ligga till grund för kommande detaljplaner i området. Eventuella avsteg från programmet ska motiveras i framtida detaljplaner.

I samband med kommande detaljplaner ska kvalitetsprogram för gestaltning tas fram för både kvartersmark och allmän platsmark med utgångspunkt i detta program. Området kommer att delas upp i flera etapper där ytterligare tillfällen kommer att ges för allmänhet och sakägare att lämna synpunkter på respektive detaljplaneförslag.

STOCKHOLMS STADS VISION OCH STYRDOKUMENT

Stockholms stad planerar för 140 000 nya bostäder fram till 2030. För att klara denna utmaning behöver stadens delar kopplas samman till en stad där det är naturligt att röra sig mellan stadsdelar och lätt att besöka nya platser. Stadens alla delar ska utvecklas med värdeskapande kompletteringar för att bostadsmål och hållbarhetsmål ska kunna nås. I ett antal styrdokument formuleras strategier för hur Stockholm ska växa samtidigt som befintliga kvaliteter värnas.

Vision 2040

2015 fattade Stockholms kommunfullmäktige beslut om en samlad och långsiktig framtidsbild i form av Vision 2040 – ett Stockholm för alla. Visionen lyfter fram fyra teman som ska utmärka Stockholm 2040:

- ett Stockholm som håller samman
- ett klimatsmart Stockholm
- ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- ett demokratiskt hållbart Stockholm

Översiktsplanen

I stadens översiktsplan (Laga kraft 2018) är Stora Sköndal utpekad som ett stadsutvecklingsområde för omvandling, vilket innebär att området kan utvecklas med en blandad stadsbebyggelse och att markanvändningen kan ändras helt eller delvis. Stora Sköndal pekas ut som ett område där förstärkningar ska genomföras för det ekologiska sambandet mellan Drevviken och Flaten. Stadsutvecklingen bedöms även kunna stärka bebyggelsens möte med Flatens naturreservat och entréerna till reservatet. Drevvikens strand och Stora Sköndal listas som områden med särskilt höga kulturhistoriska värden.

Stadsutvecklingskartan visar det strategiska sambandet mot Norra Sköndal och Skarpnäck och behovet av nya kopplingar norrut för att bland annat minska Tyresövägens barriäreffekt och för möjligheten till bättre kollektivtrafik. Även behov av skolor och förskolor samt ett stärkt kulturliv och kulturnärvaro nämns.

Hållbarhetskommissionens Skillnadernas Stockholm

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har tagit fram rapporter inom fyra utvecklingsområden som underlag till översiktsplanen: Arbete och försörjning, uppväxtvillkor och utbildning, demokrati och trygghet samt boende och stadsmiljö.

Boende och stadsmiljö innehåller två delrapporter:

Från delad till enad stad – Översiktsplanering för social hållbarhet
Staden där vi möts – Arkitektur och kultur i det offentliga rummet

Rapporterna undersöker vad Stockholms stad idag gör för att utveckla de offentliga rummen och hur arbetet kan se ut i framtiden. I den starka förändringstakt av den fysiska miljön som nu råder i staden är det avgörande att arbeta medvetet med de sociala värdena i Stockholms offentliga rum för att nå målet om en trygg stad som håller samman.

Framkomlighetsstrategin

Framkomlighetsstrategin är ett strategiskt dokument som visar möjligheter att klara ett ökat resande genom avvägningar och prioriteringar i det utrymme som finns. Strategin prioriterar de kapacitetsstarka färdmedlen gång, cykel och kollektivtrafik. Kollektivtrafiken ska bli pålitligare. De negativa effekter som biltrafiken kan ha på stadslivet ska minskas och på så vis skapas bättre förutsättningar för gångtrafikanter.

Grönare Stockholm

Grönare Stockholm innehåller riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Dokumentet beskriver hur det långsiktiga arbetet med parker och naturområden ska bedrivas då de offentliga rummen i en tätare stad får en allt större betydelse för att människor ska mötas på lika villkor.

- Stockholmarna ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden.
- En livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald ska tryggas.
- Stadens resurser ska utnyttjas genom ett gott samspel mellan förvaltning och utveckling.

Stockholms stads miljöprogram 2016–2019

Stockholms stads miljöprogram 2016–2019 innehåller sex miljömål (och 30 delmål) som staden ska uppfylla:

- hållbar energianvändning
- miljöanpassade transporter
- hållbar mark- och vattenanvändning
- resurseffektivt kretslopp
- giftfritt Stockholm
- sund inomhusmiljö

Dagvattenstrategin

Utmaningar i form av en snabbt växande stad med förväntningar på höga rekreativvärden och vatten av god kvalitet, i kombination med pågående klimatförändringar, ställer höga krav på hur stadens dagvatten ska hanteras. När den nya staden ska byggas och befintliga miljöer utvecklas behövs insiktsfull planering och ökad helhetssyn med hänsyn till vatten- och klimatrelaterade frågor.

Dagvattenstrategin är ett verktyg för att stödja det arbetet. Den omfattar mål och principer för staden internt liksom för externa aktörer som är verksamma inom staden. Strategin kompletteras av det lokala åtgärdsprogrammet för Drevviken som beskriver åtgärdsnivåer så att Drevviken når god ekologisk och kemisk status år 2027.

Fokusområde Farsta

Stadsbyggnadsnämnden godkände i juni 2016 programmet för Tyngdpunkt Farsta som omfattar stadsdelarna Farsta, Farsta strand och Larsboda och som syftar till att möjliggöra en utbyggnad av cirka 8 000 nya bostäder, arbetsplatser, handel, idrott, kultur och nya ytor för park och rekreation.

I programmet föreslås fyra strategier för utbyggnaden:

- utveckla Farsta centrum
- skapa urbana stråk
- vänd Farsta mot sjöarna
- Farstastråket – en stadsdelspark

Cirka 4 500 av de nya bostäderna i den nya stadsdel som planeras på båda sidor om Nynäsvägen, i Telestaden samt vid Drevvikens strand ligger nära Sköndal. Utöver de nya bostäderna föreslås en utveckling av parken vid Hökarängsbadet och längs Drevvikens strand, flera nya eller förbättrade gång- och cykelkopplingar över Nynäsvägen, en ombyggnad av Larsboda trafikplats med en möjlig hållplats för motorvägsbussar samt ny offentlig service i form av nya skolor, förskolor etc.

Program för Bagarmossen Skarpnäck

Programmet för Bagarmossen-Skarpnäck godkändes i stadsbyggnadsnämnden i oktober 2016 och syftar till att möjliggöra en utbyggnad av upp till 3 500 nya bostäder, skolor, förskolor, gator och parker i de båda stadsdelarna. Programmet utgår från fyra uttalade huvuddrag:

- ett gemensamt parkrum
- attraktiva stråk och samband
- stadsutveckling utifrån befintliga förutsättningar och kvalitéer
- förstärka de centrala delarna

Programrådets södra del omfattar området norr om Tyresövägen och ansluter på så vis till Sköndal. Det befintliga verksamhetsområdet bevaras och nya bostäder föreslås i Skärgårdsskogen samt vid Gamla Tyresövägen. Skarpnäcks trafikplats föreslås byggas om med en mindre skrymmande utformning, befintliga kopplingar över respektive under Tyresövägen utvecklas och en ny gång- och cykelbro föreslås mot Flatens naturreservat. Möjligheten att i framtiden öppna en södra uppgång från Skarpnäcks tunnelbanestation ska inte byggas bort.

STIFTELSEN STORA SKÖNDALS VISION

Verksamhetens värdeord är omtanke, jämlikhet och förändring, och för utvecklingen av Stora Sköndal arbetar Stiftelsen med de tre värdeorden inkludering, variation och miljömedvetenhet som beskrivs enligt följande:

'Stora Sköndal ska bli ett inkluderande område, präglad av en medmänsklig och öppen attityd. Vår ambition är att Stora Sköndal ska bli ett mer levande område för många, ett område som utgör en viktig del i Stockholms stads arbete med att bygga en stad som håller samman, där staden ska vara jämlik, tillgänglig och underlätta möten människor emellan. ... Vi kommer arbeta för ett socialt hållbart område där skola, vård, omsorg, natur, bostäder, arbeten och föreningsverksamheter erbjuder gemenskap och trygghet.

... Ambitionen är att skapa ett område med utrymme för mångfald och människors olikheter. Med plats för både den som vill äga sitt hem och den som vill hyra, för den som är ung och den som är gammal, för den som jobbar och den som går i skolan.'

Stiftelsens vision för stadsbyggnadsprocessen är *'att låta nya gator, platser och byggnader spegla fokus på mångfald och variation, att låta naturen och vattnet i den unika miljön vara framträdande i stadsbilden och att kunna erbjuda hyresrätter och bostadsrätter för att tillgodose olika behov'.*

Stiftelsen Stora Sköndals mål

Målsättningen är att fram till 2035 verka för att i genomsnitt cirka 300 bostäder kan byggas per år och att bygga lokaler för verksamheter och service samt en ny infrastruktur i området. Utvecklingen ska möjliggöra en utökning av Stiftelsens verksamhet samt skapa förutsättningar för renoveringar, hyresgästpassningar och nya lokaler. För att kunna göra detta planerar Stiftelsen att avyttra mark för exploatering samt att själv bygga lokaler för bl a vård och omsorg samt hyresbostäder. Stiftelsens kommer att vara delaktig i detaljplaneprocessen för varje etapp och vill tillsammans med Stockholms stad och ett antal byggaktörer säkerställa de stadsbyggnadskvaliteter som beskrivs i detta program.

Stiftelsen Stora Sköndal vill säkerställa att verksamheten och hyresbostäderna kan fortsätta växa med områdets utveckling, att de viktiga kultur- och naturmiljöerna kan bevaras, att området kan öppnas upp för en variation av människor som

bor och verkar där och att Stora Sköndal blir en destination i Söderort. Stiftelsen vill bidra till ett hållbart utnyttjande av markresurserna och medverka till att utveckla en socialt inkluderande stadsdel, dels genom att utöka sin verksamhet med bostäder för olika behov, dels genom att bidra till olika typer av utbildningsmöjligheter och till att ett betydande antal arbetstillfällen kan tillskapas i Söderort.

Stiftelsens ambition med Stora Sköndal är att vara innovativ – att ligga i framkant, uppfattas som modern och nytänkande gällande utbudet av nya framtida produkter, tjänster, affärsmodeller och sätt att arbeta med planering och byggande. Stiftelsen Stora Sköndal vill ligga i framkant av den digitala utvecklingen för att bidra till ett Stockholm som världens smartaste stad.

Stiftelsen Stora Sköndal har med utgångspunkt i programarbetet tagit fram ett hållbarhetsprogram för Stora Sköndal. Hållbarhetsprogrammet utgår från de globala målen och 5 projektspecifika hållbarhetsmål: 1. Dynamisk stadsomvandlingsprocess av stadsdelen, 2. Inkluderande sammanhängande stadsdel, 3. Levande och upplevelserik stadsdel, 4. Integrerande natur- och vattenmiljöer i stadsdelen och 5. Klimatsmart och resurseffektiv stadsdel.

Plats för medskapande

Markägaren och staden vill ge utrymme till medborgarna för dialog och medskapande under detaljplaneprocessen, byggtiden, inflyttningen och förvaltningen av den nya stadsdelen. Odefinierade och oprogrammerade ytor i park- och naturmark samt återkommande tillfällen för medskapande behöver prioriteras för att kunna skapa en dynamisk stadsutveckling där engagemang, dialog och mångfald formar stadsdelens nya fysiska och sociala identitet.

TIDIG DIALOG

I maj 2016 genomförde Stadsbyggnadskontoret en tidig dialog – Sköndalsdialogen – för att lyssna och hämta in lokal kunskap om Stora Sköndal. Dialogen genomfördes parallellt med andra utredningar och skissarbetet inför strukturplanen till detta program.

För att få en mångfald av deltagare bjöds ett stort antal fokusgrupper in till dialogen. Alla grupper som bedömdes kunna ha ett intresse i eller på något vis påverkas av utvecklingen av Stora Sköndal bjöds in, som boenderepresentanter, kultur- och idrottsföreningar, ungdomsråd, medarbetare i förskolor och skolor, verksamhetsledare på Stora Sköndal m fl. Alla inbjudna kunde tyvärr inte delta men cirka 80 personer närvarade på workshopen.

Sköndalsdialogen

Dialogen har varit uppdelad i två olika delar – en individuell del samt en gemensam gruppövning. Innan dialogen fick alla anmälda ett frågeformulär med en förberedande uppgift med frågor enligt nedan. Dessa frågor diskuterades sedan i blandade grupper på 6-8 personer:

*1: Min karta, mitt Stora Sköndal idag
När jag är i Stora Sköndal brukar jag ...
(beskriv kortfattat vad du brukar göra)
När jag berättar om Stora Sköndal brukar jag ...
(beskriv kortfattat vad du brukar berätta om)*

*2: Mitt Stora Sköndal imorgon
Stora Sköndal står inför förändringar med cirka 10 000 nya invånare år 2030. Vilket sorts liv ska vi kunna leva här då? Vad är viktigt för dig i den framtida stadsmiljön?*

3: Hur skulle du vilja att stadsdelen Sköndal utvecklades? Hur skulle utvecklingen av Stora Sköndal kunna bidra till hela stadsdelen Sköndal?

Mitt Stora Sköndal idag

Många av platserna som deltagarna använder i Stora Sköndal ligger i strand- och naturzonen mot Drevviken, Kristinahuset och kyrkan.

Mitt Stora Sköndal imorgon

Följande punkter nämns som de 10 viktigaste i den framtida miljön:

1. *Bevara/värna naturområden*
2. *Idrottsplatser/hallar*
3. *Fler förskolor, skolor, högstadium*
4. *Café, restaurang och matbutik*
5. *Förbättra kollektivtrafiken*
6. *Ökat kulturutbud/kulturhus/Folkets hus*
7. *Bevara Talludden och strandpromenaden*
8. *Blandad bebyggelse för olika åldrar*
9. *Fler samlingslokaler*
10. *Fritidsgård/ungdomsverksamhet*

Stora Sköndals bidrag till stadsdelen

Följande punkter nämns som de viktigaste framtida bidragen från Stora Sköndal till stadsdelen Sköndal:

1. *Ökat utbud i hela Sköndal*
2. *Parkmiljö för hela området*
3. *Förbättrade kommunikationer för alla*
4. *Stora Sköndal är en mötesplats för alla*
5. *En ny idrottshall kan försörja hela Sköndal*
6. *Fler skolor inom Stora Sköndal serverar hela Sköndal*
7. *Upprustning av Sköndals centrum*
8. *Kan bli en ekologisk förebild*
9. *Övrigt:*
  - *Högskolan har betydelse för hela Sköndal*
  - *En ny högstadieskola kan försörja hela Sköndal*
  - *Service och verksamheter inom området kan serva ett större område*
  - *En ny brygga kan ge mervärde till hela Sköndal*
  - *Mer liv och rörelse i hela Sköndal*
  - *Se över möjligheterna i HELA Sköndal*
  - *Studentbostäder som kan bidra till det totala utbudet i hela Stockholm*
  - *Seniorboenden som bidrar till det totala utbudet i hela Stockholm*
  - *Djur, t ex 4H-gård kan bli ett utflyktsmål för hela Sköndal*

Hur användes svaren?

Under workshopen gjorde deltagarna anteckningar i det gemensamma frågeformuläret. Alla inlämnade frågeformulär scannades efter dialogen in och sammanfattades till en samlingsrapport. Denna rapport är ett av underlagen till programarbetet. Synpunkter, idéer och behov har arbetats in i strukturplanen för det ny Stora Sköndal.

Dialogen har visat en stor samstämmighet avseende önskemål att bevara och värna naturområden, av en ny idrottshall och fler förskolor och skolor.

Det framförda önskemålet att se över planeringen för hela Sköndal tas om hand på områdesplaneringsnivå i Stockholms stad. Ett fåtal punkter som staden ej har rådighet över i planeringen av Stora Sköndal har inte kunnat arbetas in. Det gäller upprustning av Sköndals Centrum som inte ägs av staden och 4H-gårdar som inte drivs av kommunen eller Stiftelsen.

SAMRÅD

Programförslaget ställdes ut på samråd 2017-09-26 till 2017-11-06. Under samrådet inkom cirka 230 yttranden från remissinstanser och privatpersoner inklusive tre protestlistor. Ett samrådsmöte i form av öppet hus hölls 2017-10-19 i Kristinahuset i Stora Sköndal.

De flesta privatpersoner som deltog i samrådet hade synpunkter rörande den egna närmiljön och ifrågasatte den nya kopplingen förbi Sandåkraskolan och förskolan Lilla Skogen. Önskemål att utreda barnens trafikmiljö, den ökade trafiken, byggetrafik och eventuella olägenheter, och att närliggande föreslagna bebyggelse sänks beträffande höjd och avstånd framfördes. Många frågor ställdes om rivning av bostäderna i Skogsbyn. Frågorna gällde Skogsbyns kulturhistoriska värde och hur Stiftelsens planerar för att erbjuda sina hyresgäster en likvärdig bostad. Flertalet remissinstanser tillstyrkte programförslaget men framförde synpunkter och frågor framför allt gällande konsekvenser på det övergripande trafiknätet, den föreslagna bebyggelsens skala, täthet och möte med befintlig bebyggelse, markföreningar, påverkan på recipienten Drevviken och de ekologiska sambanden.

Sammantaget gjorde Stadsbyggnadskontoret efter samrådet bedömningen att programförslaget är angeläget och väl avvägt avseende natur- och kulturvärden, mobilitet, det sociala livet, den föreslagna bebyggelsestrukturen och genomförandeplaneringen. Mot bakgrund av Stockholms stads mål om att 140 000 nya bostäder ska byggas fram till 2030, såg stadsbyggnadsnämnden att det är motiverat att gå vidare med planeringen av Stora Sköndal.

Hur har synpunkterna tagits om hand?

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet har Stadsbyggnadskontoret reviderat programmet enligt nämndens beslut.

Stadsbyggnadskontoret har ändrat följande till godkännandehandlingen:

- För att minska risk för olägenheter har mötet med de omgivande bostäderna bearbetats avseende avstånd respektive skala.
- Den halvöppna övergripande strukturen har justerats för att värna spridningssambanden och öka möjligheten att bevara fler värdefulla träd samt spridning mellan kvarter, park och natur.
- Strukturen har justerats för att värna fornminnen i Berga och vid badet.

- Storlek på friytor avseende förskole- och skolgårdar har setts över i förhållande till tillgång på total friyta.
- Tillgång till parkmark har kontrollerats att följa rekommendationer enligt Grönare Stockholm.
- Den föreslagna kommunala skolan vid Berga torg har flyttats så att tillfredställande friyta och bevarande av det centrala ekologiska spridningssambandet och fornminnen kan säkerställas. Skolan har samlokaliseras med en öppen parklek och möjligheter till ungdomsgård samt lokaler för kulturverksamhet.

Genom bearbetningen av strukturplanen har exploateringen, dvs antalet bostäder, minskats från 4400 till 3800.

Därutöver har programmet kompletterats med följande:

- Trafikutredningen har kompletterats med fördjupade trafikanalyser. Alternativa trafiklösningar för den nya vägen till bytespunkten och utredning samt förslag för Sköndalsvägen för förbättrad cykel- och kollektivtrafik redovisas.
- Bullerutredningen har reviderats utifrån den justerade trafikutredningen.
- Barnkonsekvensanalysen beskriver barnens nuvarande miljö, önskemål och behov samt analyserar förslaget inkl trafiksäkra skolvägar.
- Fördjupade spridningsanalyser för ek har tagits fram utifrån programförslaget för bedömning av ekologiska funktioner i strukturen som helhet samt på kvartersnivå.
- En övergripande fornminnesutredning har tagits fram och bebyggelsestrukturen har anpassats till värdefulla lämningar i Berga och vid badet.
- Dagvattenutredningen har justerats med hänsyn till åtgärdsnivån för Drevviken.
- Kompletterande undersökningar av geoteknik och markmiljö (bl a saneringsbehov, markstabilisering, grundvattenflöden).
- Ett förslag till en etappindelning som innebär senare rivning av stora delar av Skogsbyn har tagits fram. Stiftelsen Stora Sköndal har redovisat sin planering för ersättningsbostäder.
- Huvudmannaskap för skolor, förskolor, öppen förskola, fritidsgård och idrottshall och förslaget markerande har diskuterats med berörda aktörer.
- Överlåtande av mark och markvärdering

Se även riktlinjer och rekommendationer för detaljplanearbete och genomförande.

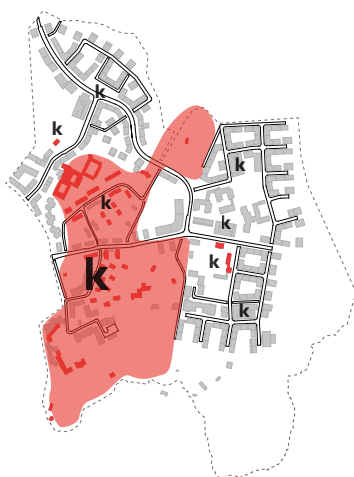
График документ - Версия: Бюджет. Срок действия: с 2019-05-16, Дир. 2019-05-2019

FÖRSLAG

STADSBYGGNADSPRINCIPER

Sex stadsbyggnadsprinciper har formulerats utifrån projektets utmaningar avseende socialt liv, kultur- och naturmiljö och mobilitet. Principerna anger riktlinjer för Stora Sköndals nya struktur och utformning till en resilient och robust stadsstruktur. Stadsbyggnadsprinciperna visar vilka kvalitéer stadsdelens nya stadsrum och bebyggelse främst behöver så att strukturen håller över tiden och kan utvecklas dynamiskt med tanke på ökande invånarantal, föränderliga verksamheter och ändrade livsstilar.

KULTURMILJÖN SÄTTS I CENTRUM

Kulturmiljön utgör stadsdelens identitet och är basen i en dynamisk förändring av Stora Sköndal. De centrala miljöerna kring Kyrkbyn och Lövholmen är primära för helhetsupplevelsen av miljön och dess socialhistoria. Dessa centrala miljöer bevaras i sin helhet och härifrån växer den nya stadsdelen utåt. Tillägg och renoveringar görs varsamt. Befintliga byggnader får succesivt nya sammanhang och innehåll i takt med att Stora Sköndal byggs ut. Stadsdelens nya lokala centrum ligger i direkt anslutning till denna kulturmiljö. Framtida kulturmiljöer kan växa omkring den befintliga kulturmiljön.

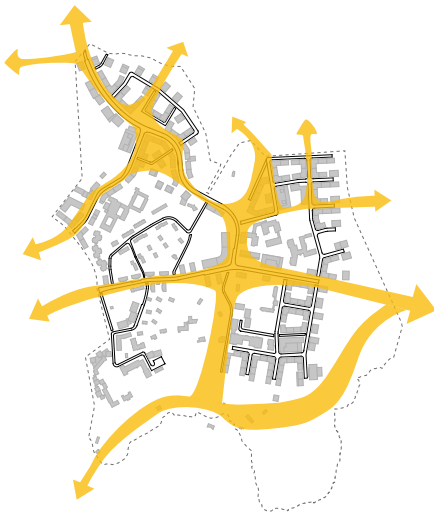
TRE PLATÅER VÄVS IHOP

Landskapets tre platåer vävs ihop med långa siktlinjer som lånar in det omgivande natur- och kulturlandskapet. Utblickarna mot den omgivande naturmiljön, parkerna och inåt mot den bevarade centrala kulturmiljön ger en tydlig orientering. Högre bebyggelse accentuerar Skogsbyns höga läge med utsikt norrut över Stockholm. I mötet med befintliga kulturmiljöer på mellannivån trappas bebyggelsen ner. Den utdikade och utfyllda sjöviken på den lägsta nivån bebyggs med sänkt bebyggelse mot Drevviken och kulturmiljön samt högre bebyggelse mot Flatens skogsridå.

TÄT OCH PERMEABEL STRUKTUR

Stora Sköndals läge vid Drevviken och Flatens naturreservat kräver hänsyn till de ekologiska spridningssambanden. Strukturplanen har därför en permeabel, halvgenomsläpplig struktur från gårdsmiljön mot kringliggande natur- och parkmark och en sluten karaktär mot huvudstråk och lokalgator. Den täta strukturen ger även möjlighet till en social närhet då kvalitéerna i stadsdelens privata och offentliga rum kompletterar varandra. Gårdarnas avgränsning ska vara tydlig; de är direkt kopplade till gemensamma inomhusytor, trapphus och takterrasser.

MÅNGA GENA KOPPLINGAR

Stora Sköndal integreras i det omgivande stadslandskapet med ett flertal gena kopplingar som prioriterar gång-, cykel- och kollektivtrafik. Gång- och cykelvägar förbinder Stora Sköndal med Farsta, Bytespunkt Norra Sköndal, Skarpnäck och Flatens naturreservat. Nya målpunkter som skolor, M-hus, parker och torg placeras i strategiska lägen och kopplas till befintliga målpunkter i och utanför området. Ett nytt kollektivtrafikstråk länkar området norrut mot Bytespunkt Norra Sköndal. Även stråken från Sköndalsvägen in i området förbättras och bilfria kopplingar till Lilla Sköndal och Flaten tillkommer.

ETT PÄRLBAND AV MÅNGFUNKTIONELLA PLATSER

Ett pärlband av flexibla multifunktionella platser i olika storlek, både aktiva och lugna, ger möjlighet att utveckla en tillitsfull och trygg miljö i det nya Stora Sköndal. Rekreativa stråk kopplar ihop målpunkter för samvaro, kultur- och friluftsliv. Samlande rum – allmänna möteslokaler, nya torg, parker och idrottsområden – ska utformas för olika gruppers fysiska förmåga. Kvarterens gemensamma inomhuslokaler är placerade i anslutning till entréer och kopplar direkt till en plats utomhus på både kvartersmark och allmän platsmark. M-husen – husen för möjligheter, möten, miljö och mobilitet – utgör tillsammans med parkerna pärlorna i strukturen.

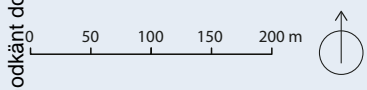
ETT AKTIVT GESTALTAT STADSBRYN

De multifunktionella platserna och halvöppna gårdsmiljöerna kopplar bostäder och verksamheter till natur- och parkmark. En krans av naturmiljö bevaras runt Skogsbyn, längs Flatens naturreservat och strandskyddszonen längs Drevviken. Stadsbrynen gestaltas som aktiva rekreativa miljöer med kultur- och idrottsfunktioner och för förskolornas och vårdens utomhusverksamhet.

STRUKTURPLAN FÖR STORA SKÖNDAL

- Programrådesgräns/fastighetsgräns Stora Sköndal
- Mark som föreslås tas i anspråk för att koppla Stora Sköndal till sin omgivning
- Kvarterigränser
- Gräns till Flatens naturreservat
- Strandskydd 100 m

STRUKTURPLAN

Godkänt dokument - Veronika Borg, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2019-09-16, Dnr 2015-14204

Stora Sköndal erbjuder med förslaget en naturnära varierad stadsväv av hög arkitektonisk kvalitet med totalt drygt 4 300 bostäder, 39 000 kvm lokaler, 2 500 arbetsplatser, förskolor, skolor, Campus Sköndal, bad och idrottshall för personer med funktionsvariation, 3 torg, 2 stadsdelsparker, aktivitets- och kvartersparker och cirka 5 km promenad- och cykelstråk.

1. Bevarad och aktiverad kulturmiljö

Nya verksamheter välkomnas för att stärka stadsdelens kulturliv och identitet. Den centrala kulturmiljön utvecklas med utbyggnad av Campus Sköndal, skola, ateljéer och nya lokaler för vård och omsorg. Byggnader kopplade till Stiftelsens och kyrkans verksamhet passas varsamt in i den befintliga miljön.

2. Siktlinjer och utblickar till natur och landmärken

För ökad orienterbarhet längs stråk och gator ges blickar ut i naturen. Historiska landmärken som kyrkan, kapellet, Kristinahuset och Berga ligger väl exponerade och blickar riktas mot nya landmärken som skolorna, M-husen, idrottshallen, kallbadhuset, torgen och parkerna.

3. Integrerad stadsväv genom nya gatukopplingar

Kopplingen norrut genom Pepparkaksgränd till Sandåkravägen och bytespunkt Norra Sköndal, samt kopplingen mot centrum via Bagarfruvägen, och de bilfria kopplingarna till Lilla Sköndal och Flaten integrerar stadsdelen Sköndal i sin omgivning.

4. Lugna gatumiljöer

Gång- och cykeltrafiken prioriteras genom lågfartszoner respektive gång och cykel på egen bana. Busstrafiken koncentreras till huvudgatan vilket värmar de lugna miljöerna. Ungefär hälften av bilparkeringarna samlas till fyra M-hus och resten till samlande kvartersgemensamma garage.

5. Samlande och funktionsblandade torg

Ett nytt lokalt centrum och Stora Sköndals centrala mötesplats – Berga torg – och två mindre torg och platser vid Magnolia och i Skogsbyn etableras. Kring och i närheten av torgen ligger både samhällelig och kommersiell service som skola, dagligvaruhandel, busshållplatser och M-hus med flexibla lokaler för olika aktiviteter och verksamheter.

6. Sköndalskvarteren

Typkvarteren präglas av sin täta struktur med omväxlande lugna och aktiva bottenvåningar. Gata, entrézon, kvartersgemensam lokal och gård gestaltas som en helhet och med en tydlig gräns mellan privat och offentligt. Alla entréer är genomgående och har samlande lokaler och ytor inomhus och utomhus för att länka mellan inne och ute och skapa en söm mellan gata och gård, mellan entré och takterrass, och mellan entré och cykelgarage.

7. Aktivt taklandskap

Sköndalskvarteren präglas av sina aktiva taklandskap med gemensamma takterrasser för samvaro och odling. Gröna tak bidrar till dagvattenrening och kan kombineras med solceller eller solfångare.

Nytt

- Ca 3 800 bostäder (varav 350 för särskilda behov)
- Ca 15 000 kvm lokaler
- 61 förskoleavdelningar
- 3 skolor, (1 fullstor skola och 2 mindre)
- Utbyggnad av Campus Sköndal (högskola och gymnasium)
- 1 idrottshall
- 3 torg
- 2 stadsdelsparker
- 3 aktivitets- och kvartersparker
- 5 km promenad- och cykelstråk

Bevarat

- Ca 579 bostäder (varav 324 bostäder för personer med särskilda behov)
- Ca 24 000 kvm lokaler

8. M-husen

Fyra M-hus – hus för möjligheter, möten, miljö och mobilitet – finns fördelade över området och erbjuder flexibla lokaler till olika aktiviteter och verksamheter samt ungefär hälften av all bilparkering.

9. Multifunktionella rum för kultur & idrott

En variation av idrottsmöjligheter planeras; från motionsspår i aktivitetsstråken, ytor för bollspel, små lokaler för dans till en idrottshall byggd och utrustad även för personer med funktionsvariation.

10. Sköndals naturparker och vatten

Stadsdelens naturidentitet och närhet till naturupplevelser manifesteras i ett antal nya parker som bidrar med sina ekosystemtjänster. Det är nära till grönytorna och tillgången till friyta är stor. Skönhetsupplevelser, vila, lek, idrott, kultur och möjlighet till odling är mest framträdande i alla parker som ska locka fler till utevistelse året runt. Nya bryggor och ett kallbadhus gör Drevvikens strand mer tillgänglig. En del ytor kan lämnas odefinierade och operprogramerade för framtida behov.

11. Sköndalsstråken

Flera samlande och fördelande stråk bildar ett tätt promenadnätverk: Lilla Sköndalsstråket, Sköndals strandpromenad, Bergas, Flatens och Skogsbyns aktivitetsstråk, samt Kyrkostråket. Lilla Sköndalsstråket är Stora Sköndals nordsydliga ryggrad och förbinder Bytespunkt Norra Sköndal och de norra bostadsområdena med de södra och Drevviken via Berga torg. Sköndals strandpromenad kopplar ihop Farsta, Sköndal och Flaten.

12. Nya entréer till Flaten

Naturresevatet görs tillgängligt för fler. Den södra entrén förtydligas som plats och del av stadsbrynet och aktivitetsparkerna. En mer tillgänglig koppling för gång, cykel och gärna busstrafik utvecklas vid norra entrén till Flaten.

BEVARANDE OCH UTVECKLING – SOCIALT LIV, NATUR, KULTUR OCH MOBILITET

Strukturplanen har utvecklats utifrån ett bevarande av Stora Sköndals primära kulturhistoriska värden, en kontinuitet för de ekologiska spridningssambanden samt människans behov av en tillitskännande struktur och mobilitet.

Stora delar av den befintliga bebyggelsen med fokus på Stora Sköndals centrala historiska delar med Kyrkbyn, Berga, Lövholmen, Magnolia-byggnaden och kyrkogården samt mötet med Drevviken bevaras. Det gäller både hela miljöer och enskilda byggnader och deras närmaste omgivning. Områdets fornlämningar ges en mer framträdande roll i området och anvisas som besöksmål. Årsringarna som beskriver Stora Sköndals utveckling ska vara tydligt avläsbara.

I den centrala kulturmiljön ligger fokus på varsamt bevarande och varsam utveckling samt på att hitta ett nytt innehåll och nya offentliga verksamheter och att komplettera försiktigt. Stiftelsen Stora Sköndals verksamhet som är grunden för det som planeras idag, är densamma som för 100 år sedan och planeras att vara samma om 100 år.

Beroende på behov ges olika verksamheter förbättrade förutsättningar att vara kvar i sin nuvarande form respektive växa på platsen och att med basen i historien bidra till framtiden. Detta sker främst genom att skapa en helhet i utvecklingen samt genom en noggrann fastighetsplanering som matchar verksamheter och lokaler så att onödiga hyresgästpassningar som riskerar att förvanska kulturhistoriska miljöer undviks. Men också genom nya relationer till gator, stråk och placering av nya målpunkter.

Naturmiljön bevaras och kompletteringsplantering utförs så att spridning knuten till kärnvärdena ek och tall garanteras. Bebyggelsen har i sin skala och volym anpassats till dessa kärnområden. Den permeabla bebyggelsestrukturen ger förutsättningar för kärnområdena att fortsätta bidra med sina ekosystemtjänster. Ett strandskydd på 100 meter återinträder och skyddar naturvärden i strandzonen. En smal aktivitetspark tydliggör stadsbrynet och gränsen till våtmarken och Flaten.

De idag starka socioekologiska värdena knutna till naturen och vattnet tas tillvara genom en balans mellan hög täthet och bevarande av stora friytor – en balans mellan mer slutna kvarter mot gatorna som utgör området livsnerv och en

permeabel och öppen koppling till omgivande natur- och parkmark.

Dagens goda tillgång på möteslokaler i Magnoliabyggnaden, Botvidsgården, Kristinahuset och kyrkan bevaras som bas och utvecklas vidare både inomhus och utomhus, för både verksamheter, boende och besökare.

Magnoliabyggnaden, Botvidsgården, Kristinahuset och Berga blir i strukturen mer synliga, får en bättre koppling mellan inomhus och utomhus, till torg och parker, och kan kompletteras med andra byggnader.

Strukturplanen utvecklar Stiftelsens och de boendes sociala struktur genom att gestalta en ny tillitsstruktur med mötesplatser kopplade till verksamheter och samlade rum inomhus, sida vid sida med inbjudande gårdsmiljöer, nya gator, torg, parker och stråk som områdets livsnerv. Det ska ge förutsättningar för att lättare dela vardagslivet med sina grannar, kollegor och medstudenter.

Fortsatt erbjuds många hyresbostäder, bostäder för seniorer, studenter, för personer med särskilda behov och för utsatta grupper. Boendet i småhus minskar dock och ersätts av ett tätare boende i flerbostadshus vilket ska minska risken för isolering och utanförskap. Målsättningen är att området tillförs cirka 50% bostadsrätter med en mer blandad målgrupp som ger underlag för en ökad mångfald.

En del av den privata marken i Lövholmen och Kyrkbyn som idag ägs av Stiftelsen upplevs delvis som allmänningar men har också en lite hemlig och privat karaktär. Denna mark kvarstår i Stiftelsens ägo och kommer i större utsträckning vända sig till möjliga besökare. Ett café och en konferensanläggning har öppnat i Kristinahuset, campus växer och Lövholmens villor kan på sikt hyras ut som ateljéer.

Stora ytor blir allmän platsmark så att fler kan få tillgång till befintliga värden som strandmiljöerna vid Drevviken, närheten till Flaten och Skogsbyns platå.

Den sociohistoriskt intressanta satsningen på idrott för personer med funktionsvariationer utökas. Badet och det tillgängliga strandbadet kan kompletteras med en idrottshall för alla och som är anpassad för olika funktionsvariationer.

Nya noder placeras väl integrerade i relation till befintliga byggnader och miljöer för att minska fysiska och mentala avstånd. Siktlinjer till och utblickar från Kristinahuset, kyrkan och kapellet värnas. Ingen bebyggelse placeras mellan kyrkan och Drevviken. Landmärken som Talludden, Johannesberget och Flatens skogar är fortsatt riktmärken för orienteringen i Stora Sköndal. De får en ny viktig roll som gräns för stadsbrynet som gestaltas som en aktivitetspark mellan bebyggelse och natur. Intimiteten i Lövholmen och Kyrkbyn bevaras samtidigt som det stor-slagna landskapets motiv bygger en fortsatt stark relation mellan byggnader och park- och naturmarken.

I den nya strukturen spelar de landskapliga förutsättningarna en fortsatt viktig roll som habitatkoppling för flora och fauna. Generellt byggs något lägre volymer mot befintliga byggnader samt mot Drevviken och högre volymer mot naturmark.

Delområdenas karaktär kan med tiden utvecklas vidare. I de kulturhistoriskt mest känsliga centrala områdena är förändringarna mindre. Där marken behöver saneras efter tidigare deponiverksamhet är förändringarna större. För Skogsbyn blir förändringen störst då en rivning av samtliga småhus föreslås för att kunna bygga en bra koppling från de lägre centrala delarna av Stora Sköndal över Skogsbyns platå till de norra delarna av Sköndal och för att effektivisera markanvändningen av den redan exploaterade och geotekniskt fördelaktiga marken. Det ligger även i linje med viljan att tydligare integrera Stora Sköndal med kringliggande stadsdelar. Det relativt isolerade Stora Sköndal ska kopplas bättre till sin omgivning och det ska bli lättare att gå, cykla och resa kollektivt igenom området. Sköndal får också ett tydligare möte med Sköndalsvägen som är den sammanlänkande huvudgatan i stadsdelen.

Stora Sköndals kulturhistoriska kärnmiljö. Flygvy från söder.

Stora Sköndals permeabla struktur för ekologisk spridning. Flygvy från söder.

Stora Sköndals mötesplatser. Flygvy från söder.

BEHOVSBEDÖMNING

Stadsbyggnadskontorets helhetsbedömning är att planens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som åsyftas i PBL 4 kap 34§ eller MB 6 kap 11§ att miljöbedömning behöver göras.

BEBYGGELSESTRUKTUR

Stora Sköndals struktur varierar från varsam inplacering av enstaka byggnader eller byggnadsgrupper i den glesa och kulturhistorisk känsliga miljön i Kyrkbyn och Lövhöjden, till en tät halvgenomsläpplig kvartersstruktur i Skogsbyn och på den före detta deponin i Västra Flaten och Berga strand.

Strukturens skala och volymer

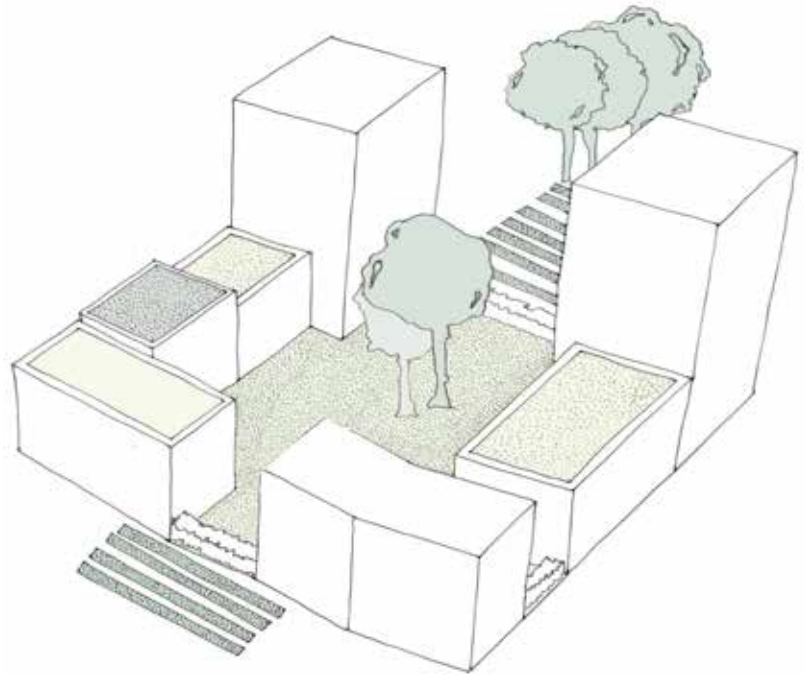
Strukturen tar sin utgångspunkt i Stora Sköndals historiska struktur, institutionsparken, landskapets skala och karaktär, ekologiska förutsättningar och en tät kvartersstruktur med närhet till grannen och service. Både den befintliga och den nya strukturen bygger på långa siktlinjer längs stråken ut till park- och naturlandskapet vid Drevviken, Flaten och kring Skogsbyn.

Blickar riktas också mot de historiska landmärkena (kyrkan, kapellet, Kristinahuset och Berga) som placerats väl exponerade och mot nya landmärken och mötesplatser som skolorna, idrottshallen, M-husen, kallbadhuset, torgen och parkerna.

Skilda förutsättningar i karaktärsområdena, strukturella förutsättningar att skapa en tillitsfull och trygg struktur, samt den grönbå strukturen för biologisk mångfald och diverse ekosystemtjänster ger en varierad täthet och våningshöjd. Våningshöjden föreslås variera mellan 4 och 12 våningar. För förskolor, skolor och där värdefulla ekologiska samband måste upprätthållas föreslås bebyggelse i 2 våningar.

I mötet med den befintliga kulturmiljön och Drevvikens strand föreslås en nedtrappning av volymer till 4 våningar. En serie av hus på upp till 12 våningar möter Alsumpskogen och Flatens skogar. Högre och lägre volymer i rätt balans ger ljus och goda förutsättningar för gårdar och parker.

Sköndalskvarteren präglas av hög exploatering som åstadkoms genom en variation av höjder och volymer i kombination med en halvgenomsläpplig struktur. Både planstrukturen och Sköndalskvarteren är permeabla för att främja ekologiska och sociala funktioner. Sköndalskvarteren har inbjudande samlade rum och är i sin funktion stödjande för den ekologiska spridningen från natur- och parkmiljö till gårdsmiljön och tvärtom.

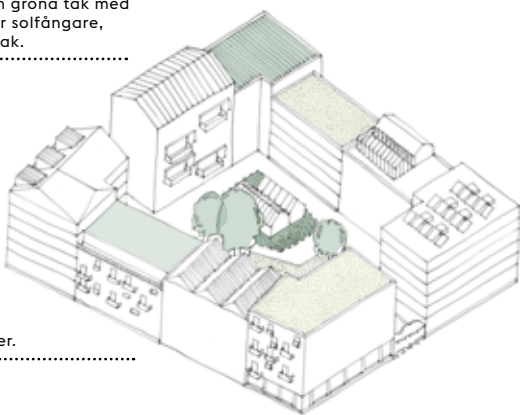

Permeabel struktur för anpassning till naturvärdena och för ekologisk spridning.

TYPKVARTER

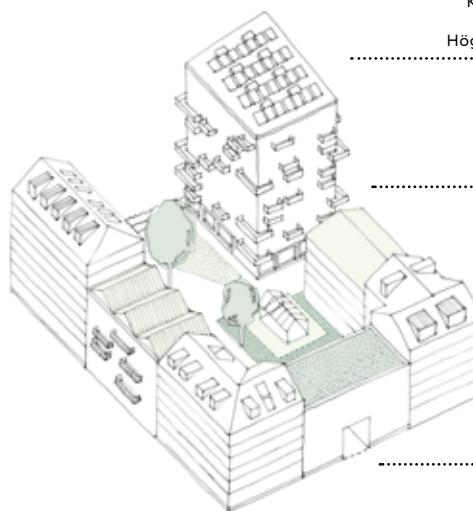
Sköndalskvarteren har varierande våningshöjder mellan 4 och 12 våningar. I mötet med den befintliga kulturmiljön och Drevvikens strand föreslås en nedtrappning av volymer till 4 våningar. Högre hus på upp till 12 våningar möter Alsumpskogen och Flatens skogar.

Terrasser och gröna tak med solceller eller solfångare, delvis sadeltak.

Kvarter med varierade våningshöjder.

Kvarter med varierande våningshöjder. Högre mot Flatens skogar.

Platta gröna tak och takterrasser. Sadeltak, växthus och solceller eller solfångare förekommer.

Portik mot lokalgatan, halvöppen struktur mot aktivitetsstråk, park och natur.

Typkvarter i 6 till 8 våningar.

Exempel från Berga, axionometri.

e = 2.2

ca 2000 kvm gård

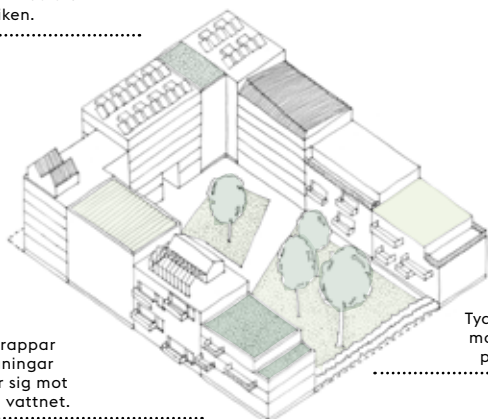
Typkvarter i 5 till 12 våningar.

Exempel från Västra Flaten, axionometri.

e = 2.5

ca 2000 kvm gård

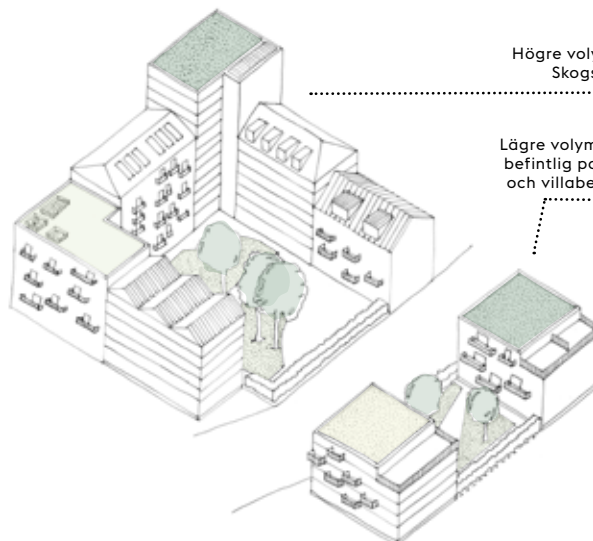
Platta gröna tak och kvartersgemensamma takterrasser med utsikt över Drevviken.

Kvarteren trappar ner till 4 våningar och öppnar sig mot parken och vattnet.

Tydlig gröns mot allmän platsmark

Högre volymer mot Skogsbytorget

Lägre volymer möter befintlig park, natur och villabebyggelse

Typkvarter i 4 till 7 våningar.

Exempel från Berga Strand, axionometri.

e = 1.9

ca 2000 kvm gård

Typkvarter i 4 till 12 våningar.

Exempel från Skogsbyn, axionometri.

e-tal 1.9

ca 2000 kvm gård

Blandstadens funktioner

Stora Sköndal utvecklas till en blandstad med 3800 nya bostäder och cirka 15 000 kvm nya lokaler. Målsättningen för fördelningen ligger på cirka 50% hyresrätter och 50% bostadsrätter och kan variera beroende på etapp, efterfrågan och ekonomiförutsättningar. Här ingår även nya vård- och omsorgsboenden samt studentboenden och seniorboenden. Kategoriboenden undviks och varje kvarter har ett blandat program med lägenheter för olika målgrupper.

Stora Sköndals funktionsblandning med verksamhetslokaler av olika slag och bostäder synliggörs i bottenvåningen och i mötet mellan hus, gata och gård, vilket kommer att ha stor betydelse för att etablera och utveckla ett tryggt vardagsliv i Stora Sköndal. Bottenvåningarnas funktion är beroende av läget i strukturen och av fasadens, entréområdets och gatans utformning.

Kvarteren har beroende på läget i strukturen omväxlande aktiva, öppna eller stilla fasader. Generellt utformas fasaderna som främst aktiva längs huvudstråken och mot torgen, och som öppna längs lokalgatorna och stråken mot parkmark. Den stilla fasaden ger uttryck för det privata dvs är en ren bostadsfasad. Distinkt gestaltade gränser med murar, häckar, staket och grindar bygger en tydlig gräns mellan det privata och det offentliga rummet.

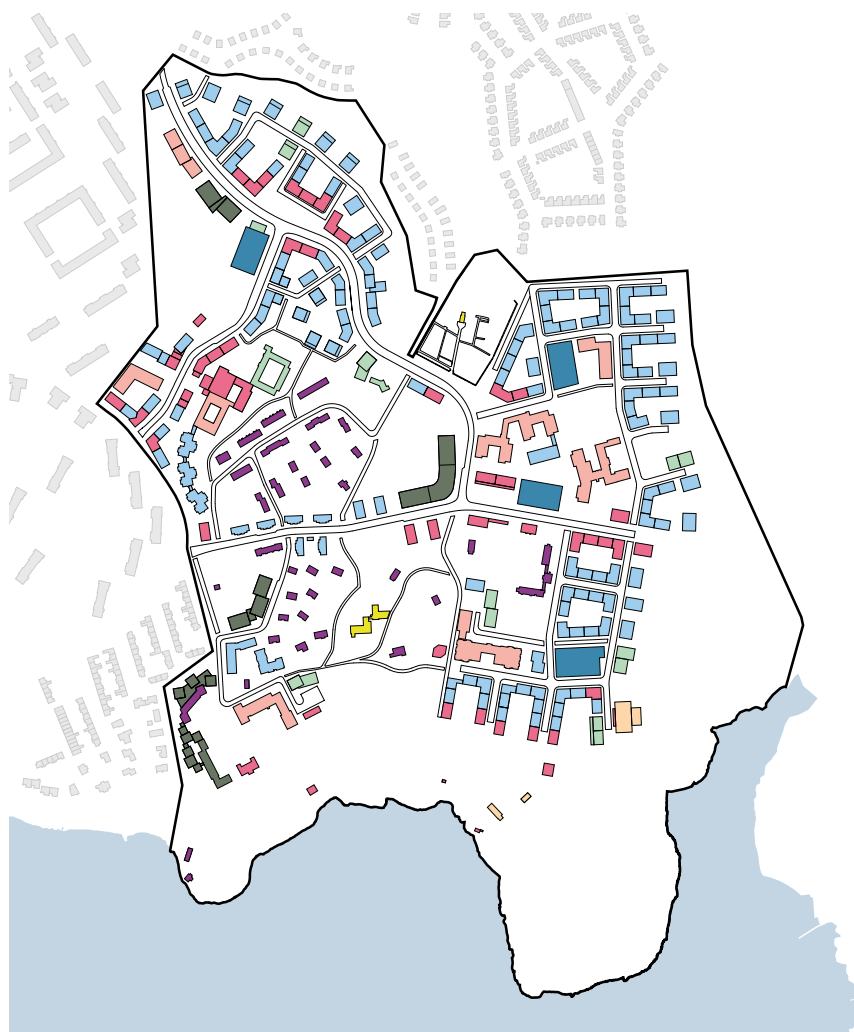
Hög arkitektonisk kvalitet

Arkitekturen gestaltar natur- och kulturlandskapets närvaro, den inspireras av naturen och framhäver med sin enkelhet de närliggande historiska uttrycken och stadsdelens tidslager. Delområden och kvarter bygger sin karaktär utifrån den närmaste miljöns befintliga karaktär. Det kan vara karaktären på naturmiljön, mötet med befintlig kulturmiljö eller skalan på landskapsrummet. Genom bland annat byggnation i trä som ett prioriterat material minskar exploaterings klimatpåverkan.

Genom hög arkitektonisk och konstnärlig kvalitet gällande strukturen, husen och utemiljön adderas ett nytt kulturhistoriskt intressant lager till Stora Sköndals befintliga kulturmiljö. Gestaltningen bör präglas av aktiva ställningstaganden i mötet med den befintliga miljöns form-, färg- och materialverkan för att skapa en ny helhetsbild. En enkelhet i utformning av fasader och gränzoner håller ihop Stora Sköndals arkitektoniska uttryck.

Bebyggelsestrukturens ekologi

Bebyggelsestrukturen tar hänsyn till Stora Sköndals ekologiska funktion som värdefull spridningszon och integrerar kärnområdena och spridningsöar i strukturen. Eftersom endast få gårdar föreslås vara underbyggda med garage får Stora Sköndal både en lugn gatumiljö och bättre förutsättningar att etablera nya ekosystemtjänster genom bland annat kompensationsplantering på gator, gårdar och tak.

Blandstadens bottenvåningar.

■ Bostäder och eventuellt lokaler	■ M-hus
■ Äldreboende/ vård	■ Idrottshall
■ Förskola	■ Kyrkverksamhet
■ Utbildning	■ Lokaler
■ Bostäder (inklusive LSS, seniorbostäder, stödboende, studentbostäder mm)	

TILLITSSTRUKTUR

Stora Sköndals plan- och kvartersstruktur är utformad som en fysisk tillitsstruktur som ger förutsättningar för en trygg och tillitsfull miljö. Tillitsstrukturen bygger på närhetsprincipen (närhet till offentliga parker, service och institutioner), ögon på stråken-principen (jag ser dig – du ser mig) och tydliga gränser mellan privat och offentligt. Tillgången till mötesplatser i form av parkmark, torg och lokaler för t ex föreningsliv är god. Kvarterens bostadsentréer är generösa mötesplatser och leder till den kvartersgemensamma lokalen, en stor gård och gemensamma takterrasser.

Kvarterens gemensamma rum - entrén, den gemensamma lokalen, gården och takterrassen - kopplas ihop. Kvarteren gestaltas med en tydlig gräns mot gatan och parken.

Kvarterens samlade rum

Kvarteren har samlade ytor inomhus och utomhus för att ge plats till boende mellan inne och ute, mellan gata och gård, mellan entré och takterrass, och mellan entré och cykelgarage. Alla entréer är genomgående och fungerar som sociala länkar mellan det offentliga och det privata.

Gatan, entrézonen med förgårdsmark, postfack, cykelentré, den kvartersgemensamma lokalen, hiss och gården gestaltas som en helhet. Kvarteren är direkt kopplade till de offentliga miljöerna – till gatan, stråken, parkerna och naturmarken som leder till målpunkter och samlingsplatser i det offentliga rummet – till stadsdelsparkens scen, till idrottshallen, till kulturlokalen.

Varje kvarter har en gemensam multifunktionell lokal som kan fungera generellt som samlingslokal men är även utrustad för en eller fler specifika funktioner. Den kan t ex ha ett kök, en verkstadsbänk, vara utrustad som inomhuslek-miljö eller fungera som förvaring för delning av t ex hushållsmaskiner. Lokalen ligger i direkt anslutning till entrén och har koppling till gatan, gårdsmiljön och cykelförvaringen.

Cykelparkering placeras nära entrén med direkt koppling till cykelförvaring i källarvåningen. Genom Stiftelsens ambition att ha ett gemensamt system för passage och lås i befinliga och nya byggnader öppnas möjligheter för delningsfunktioner och gemensamt nyttjande av lokaler och andra resurser.

Den privata gårdsmiljön är tydligt avgränsad från det offentliga rummet genom distinkta gränser som murar, häckar, staket och grindar. Bostadsgården bör vara minst 1 500 kvm stor. Förgårdsmark kan förekomma vid lokal- och lågfartsgator. Varje verksamhets- eller bostadskvarter förstärks genom Sköndalskvarterens aktiva taklandskap med gemensamma takterrasser som ger avskildhet och utsikt över landskapet och plats för samvaro och odling.

Ögon på stråket-princip

Kvarterens aktiva bottenvåningar, öppna fasader med t ex den kvartersgemensamma samlingslokalen och gårdsöppningar mot park- och aktivitetsstråk utgör Sköndals ögon på stråket-princip. Det ger strukturella förutsättningar för att skapa trygghet och tillit i grannskapet och stadsdelen. ('jag ser dig, jag känner igen dig, jag bjuder in dig')

Närhetsprincipen

Det är max 200 meter till närmaste grönyta eller grön promenad. De kommunala stadsdelsparkerna, kvarters- och aktivitetsparkerna och lekplatserna ligger högst 500 m bort och utöver det finns närhet till offentlig friyta på Stiftelsens mark. Busshållplatser nås inom 400 meter och torgen ligger max 800 meter bort. Det är närmare till cykeln och busshållplatsen än till bilen. Rekreativsmöjligheterna – idrott, rörligt friluftsliv och kultur – ligger runt hörnet.

Samutnyttjandepincipen

Ett helhetsgrepp tas för att integrera nya tekniska och digitala lösningar för att underlätta för boendes, verksammas och besökares vardagsliv. En digital kommunikationsplattform kan möjliggöra delning av varor, tjänster och lokaler. Den kan även vara en kanal för att ta del av det som händer i Stora Sköndal och sprida information om områdets funktioner och aktiviteter. Även offentliga platser kan integreras i systemet med exempelvis närvarostyrda lyktstolpar, uppkopplade busshållplatser och parkbänkar med förvaringsmöjlighet.

Ett system för smarta fastigheter kan inkludera lokaler med smarta lås och debiteringsfunktion för att förenkla samutnyttjande av multifunktionella lokaler.

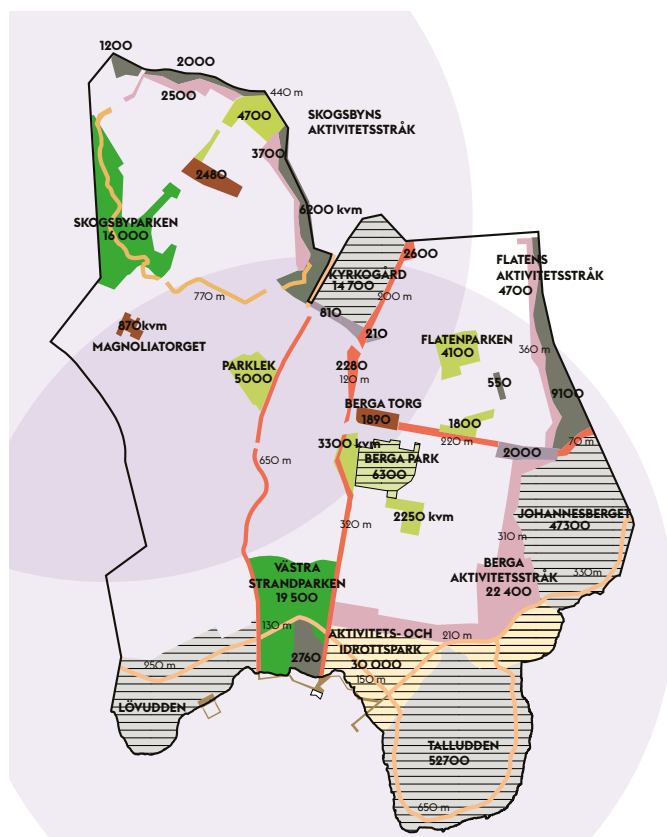
Offentliga platser - parker, stråk och torg

Det nya Stora Sköndal har mycket god tillgång till park- och naturmark. Det offentliga rummet i Stora Sköndal utgörs av ett tätt nät av allmänna platser – lugna gator, promenad- och aktivitetsstråk, parker och naturmark i nära anslutning till bostäder och verksamheter. Till detta kommer Stora Sköndals övriga friytor som är öppna för allmänheten, t ex parken kring Kristinahuset med sina bryggor, upplevelseslingan på Lövudden, allmänningen vid Lövholmen, Östra strandparken med badet och badplatsen samt Talludden och Johannesberget. Utöver det finns hela Flatens naturreservat.

De offentliga platserna bjuder på aktiviteter och upplevelser, vila och kontemplation. Alla platser har både sociala och ekologiska funktioner. Alla är genom stråken kopplade till varandra och till Stora Sköndals verksamhets-, kultur-, idrotts- och utbildningslokaler. I Stadsdelsparkerna och i naturmiljöerna finns gott om utrymme för oplanerade platser som kan utvecklas och omgestaltas över tid, platser som erbjuder tillräckligt stora ytor för olika människors behov och vilja att påverka sin närmiljö.

Sköndalsstråken

Flera samlande och fördelande stråk bildar ett tätt och grönt promenadnätverk längs Drevviken och genom Stora Sköndal: Lilla Sköndalsstråket, Sköndals strandpromenad och bryggor, Bergas, Flatens och Skogsbyns aktivitetsstråk och Kyrkostråket.

Tillgång till allmän platsmark - parker, stråk och torg.

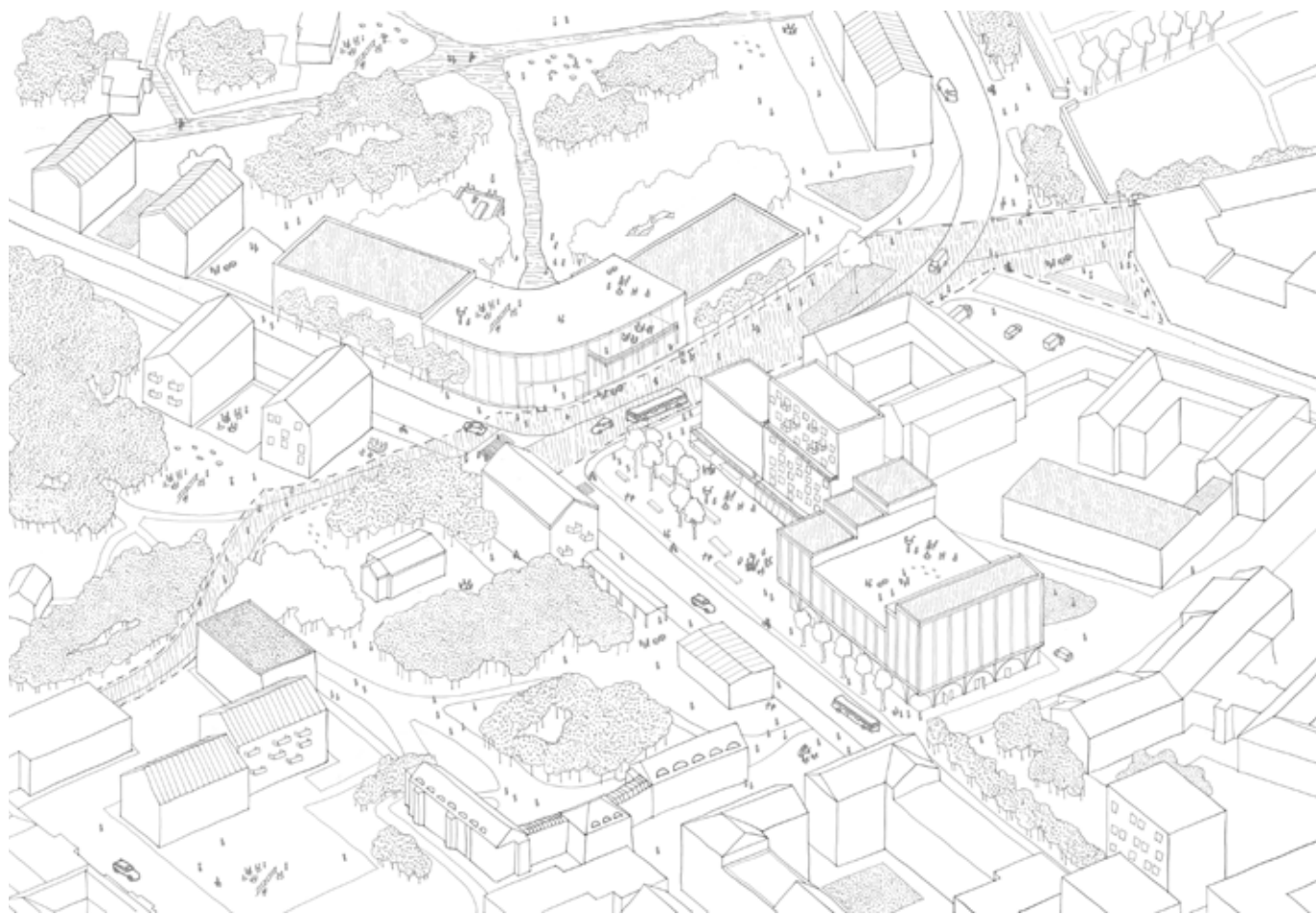
Stora Sköndal, som bildas av 6 delområden med var sin förutsättning och karaktär, har sin ryggrad i det nordsydliga Lilla Sköndalsstråket. Det förbinder bytespunkt Norra Sköndal, de norra bostadsområdena med de södra och Drevviken via Berga Torg i Sköndals kulturhistoriska centrum. Från Berga torg passerar stråket norrut förbi den nya skolan, kyrkogården och Vackra Nannas park och leder fram till Sandåkraskolan och förskolan Lilla Skogen vid Pepparkaksgränd, där en ny koppling – Nya vägen – från Skogsbyn mot Sandåkravägen föreslås. Söderut passerar stråket gamla Berga, kyrkan bakom skogsridån, Strandparken och ner till Drevviken, badet och kallbadhuset.

Gående och cyklister prioriteras för att skapa trygga och säkra skolvägar. Stråken utformas så att riktningar och målpunkter blir tydliga. Grön-ska i form av sk raingardens med träd (reningsbäddar för dagvatten) stärker upplevelsen av de gröna promenaderna.

Sköndals naturparker

Stadsdelens naturidentitet och nya urbana naturupplevelser manifesteras i ett antal nya parker som bidrar med stödande, reglerande, kulturella och försörjande ekosystemtjänster. Parkerna bildar några av de främsta noderna i den nya planstrukturen.

Illustration, Berga Torg med skola, M-hus, busshållplats och handel.

Två nya stadsdelsparker föreslås: Skogsbyparken i Skogsbyn och den vattennära Västra Strandparken vid Drevviken med nya bryggor och kallbadhus. Tre nya kvartersparker i form av aktivitetsstråk i stadsbrynet föreslås: Berga aktivitetspark, Flatens aktivitetspark och Skogsbyns aktivitetspark. Skönhetsupplevelser, vila, lek, idrott, kultur och möjlighet till odling är framträdande i alla parker.

Torgen

Stora Sköndal får tre nya torg: Berga torg, Skogsbyns parktorg och Magnoliatorget. Berga torg i det nya lokala centrum förväntas bli Stora Sköndals främsta mötesplats med dagligvaruhandel, busshållplatser, ny skola och M-hus med flexibla lokaler för t ex dans, musik och bio. Härifrån leder promenadstråk upp till kyrkan, ner till Drevviken och till Flatens södra entré. Också vid Skogsbyns parktorg ligger en ny skola, ett M-hus med skapande verkstäder och lokaler för rörelse och lek, ett nytt äldreboende, busshållplatser och dagligvaruhandel i anslutning till torget. Magnoliatorget är mindre och samlar främst besökare till intilliggande verksamheter.

Torgen gestaltas som flexibla ytor med plats för evenemang. Torgen skiljer sig i sin gestaltning som bär karaktär av området. Berga torg gestaltas med fokus på synligt dagvatten i en vattenparterr som sträcker sig österut och kopplar centrum mot Flatens naturreservat. Skogsbyns parktorg karaktäriseras av sin kompensationsplantering med tall och leder ut till aktivitetsstråket runt Skogsbyn.

Nya entréer till Flaten

Entréer och kopplingar till Flaten föreslås bli en viktig del av Sköndals nya struktur för att främja det rörliga friluftslivet. Den befintliga södra entrén kompletteras med en tydlig entréplats och rustas upp i kopplingen till stadsbrynet och aktivitetsparkerna som sträcker sig söder- och norrut. En mera tillgänglig koppling för gång, cykel och gärna också busstrafik utvecklas vid norra entrén till Flaten. Även här föreslås en tydlig mindre entréplats. Entréplatserna utrustas med information om Flatens naturreservat.

SAMHÄLLELIG NÄRVARO

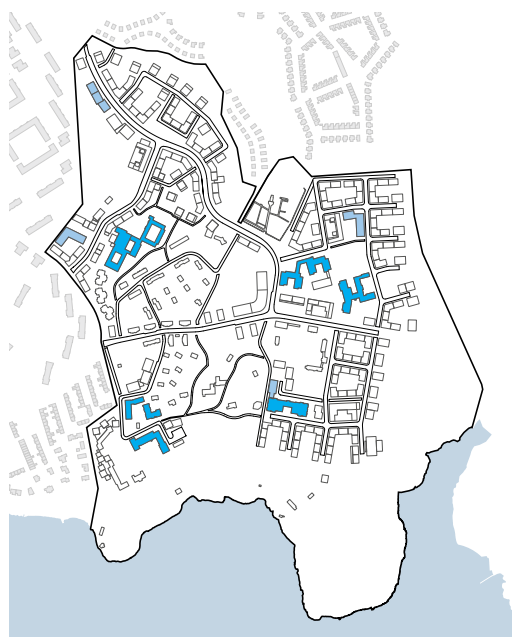
I Stora Sköndal är Stiftelsen och kyrkan närvarande med sitt engagemang som vid exploateringen kan kompletteras med kommunal närvaro i form av kultur, idrott och utbildning. Vid en exploatering av Stora Sköndal med totalt cirka 3 800 nya bostäder behövs cirka 60 nya förskoleavdelningar, två fullstora grundskolor, ett gymnasium och en ny idrottshall. Enligt denna övergripande behovsbedömning som har gjorts i samordning med referensgruppen har plats beretts i planstrukturen. Vem som kan bli huvudaktör – Stockholms stad, Stiftelsen Stora Sköndal eller en privat aktör – behöver utredas vidare i varje enskilt fall.

Vårdlokaler och bostäder för särskilda behov

Vårdtagare och boende med särskilda behov ska kunna vara en naturlig del av livet i Stora Sköndal. Cirka 350 bostäder för personer med särskilda behov planeras som tillägg till cirka 300 befintliga (äldreboenden inräknade). Programmet föreslår en jämn fördelning av boenden över hela området för att möjliggöra tillståndspliktiga verksamheter samt uppnå en så stor integration som möjligt.

Särskilda krav ställs på miljön i form av tillgänglighet men även på en lagom utmanande, varierad och aktiverande miljö eftersom de boende är hemma hela dagen. Samtidigt måste miljön vara intressant för besökare. Lösningar på krav från personer med särskilda behov, dagverksamheter, rehabilitering mm behöver utvecklas under genomförandet.

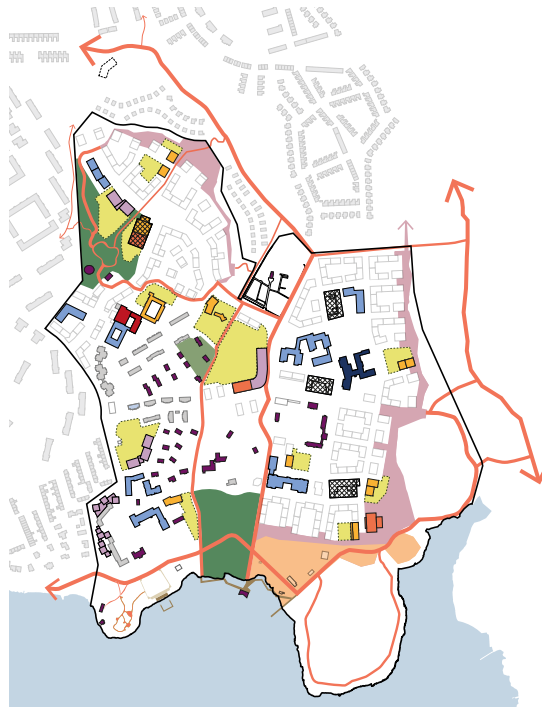
Den stora tillgången på friyta i programområdet ger goda förutsättningar för ett aktivt liv för boende med särskilda behov. Utrymme för nya vårdinrättningar finns i både befintliga byggnader och i nya. Stiftelsen planerar att flytta sitt kontor till nya lokaler intill Magnoliatorget.

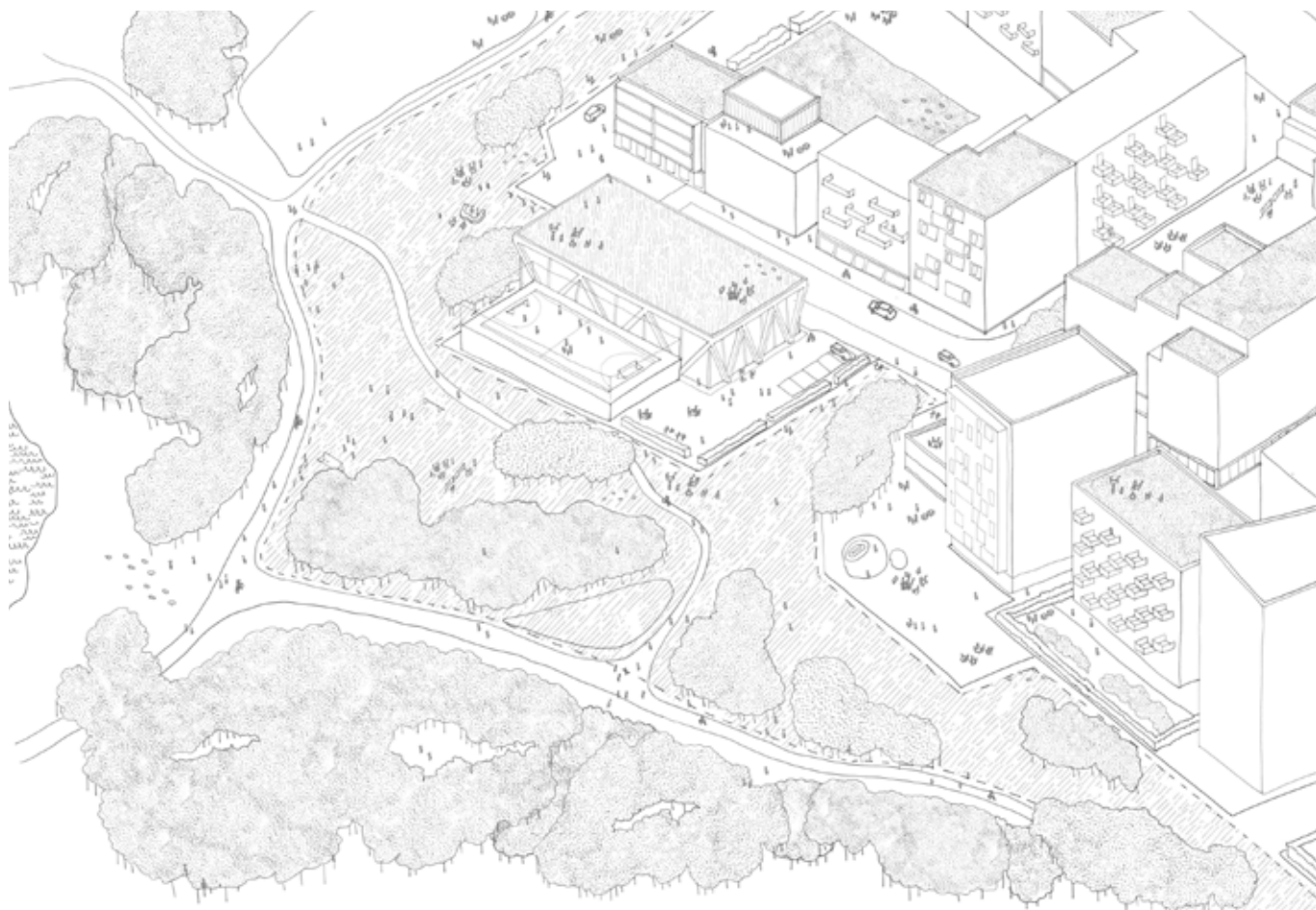
Vårdverksamheter och äldreboenden.

■ Befintliga ■ Nya äldreboenden

Kulturlokaler	■
Aktivitets- och idrottspark	■
Aktivitetsstråk	■
Stadsdelspark	■
Parklek	■
Samlingslokaler	■
Idrottshall	■
Skola	■
Förskolegård/ skolgård	■
Förskolebyggnad	■
Bostäder för särskilda behov	■
Vårdverksamhet	■
M-hus inkl samlingslokaler	■
Grönpromenad, upplevelse/motionslinga	■

Samhällelig närvaro.

Illustration, Berga aktivitetsstråk med idrottshall för personer med funktionsvariation.

Kultur och Idrott

Stora Sköndal har med Kristinahuset i centrum potential att utvecklas som utflyktsmål och destination i Söderort. Kristinahuset har byggts om till kafé och konferensanläggning, en upplevelsestig löper runt Lövudden och nya bryggor har lagts ut i Drevviken. I Kyrkbyn finns stora ytor för evenemang som t ex för ett fortsatt midsommarfirande vid klockstapeln nordost om Kristinahuset.

I Lövholmen finns ett stort antal mindre villor varav några i framtiden även kan nyttjas som konst- eller hantverksateljéer. Den gamla panncentralen i Magnolia kommer att sparas och söker en ny offentlig funktion som kafé, bryggeri eller hantverkshus.

Möjligheten att inrymma någon typ av kulturverksamhet i Berga utreds. Det finns fortsatt möjlighet till odling i Berga strand och på nya platser i Skogsbyn och Västra Flaten. Konst i offentlig miljö kopplad till torgen, parkerna och lekplatsen behöver utredas vidare.

Stiftelsen Stora Sköndal har tagit fram ett förslag till en kulturstrategi i syfte att driva en socialt hållbar stadsutveckling genom konst, kultur, kreativa näringar, entreprenörskap och besöksnäring för att:

- bidra till att den nya stadsdelen uppfattas som en av de bästa platserna i Stockholm att bo och utvecklas på.
- bidra till en levande livs-, stads- och arbetsmiljö genom ökade möjligheter att producera och konsumera konst och kultur i området.
- ge Sköndalsborna verktyg att utveckla och förverkliga sina drömmar och idéer genom eget skapande, ett brett kulturutbud och bra utbildningar
- skapa förutsättningar för nya samarbeten mellan Stiftelsen Stora Sköndal, staden, regionen och privata aktörer.
- bidra till ökad samverkan med lämpliga forskningsinstitutioner för att utveckla metoder som mäter hur konst och kultur kan främja social hållbarhet
- bidra till att Stora Sköndal upplevs som ett inspirerande och levande stadsutvecklingsprojekt.

En förstärkning av det rörliga friluftslivet har prioriterats vid planeringen av Stora Sköndal. Tillgången på friytor och många promenadstråk är stor och kan nyttjas för spontanidrott och det rörliga friluftslivet. Närheten till Flatens naturreservat och Drevviken gynnar friluftslivet inom och utanför programområdet. Tre aktivitetsparker kopplade till Skogsbyn, Västra Flaten och Berga strand gynnar det mer organiserade friluftslivet. Här finns plana obokningsbara ytor för bollspel, naturlekplatser, utegym, strandbad, bastu, möjlighet att lägga i en kajak mm. På vintern plogas en skridskobana på Drevviken och skidspår leder in i naturreservatet.

Strukturplanen ger utrymme för en idrottshall för bland annat personer med funktionsvariation och tre mindre hallar kopplade till skolorna. Idrottshallen för personer med funktionsvariation föreslås placeras i den sydöstra delen av Berga strand med närhet till såväl det befintliga badet som till områdets aktivitetspark och Flatens naturreservat.

I anslutning till idrottshallen kan en multifunktionell lokal inrymmas som bland annat skulle kunna nyttjas som ungdomsgård, för idrottsevenemang samt av olika föreningar. Skolornas idrottshallar ligger i skolbyggnaderna och kan även vara tillgängliga för allmänheten genom idrottsförvaltningens bokningssystem.

Förskolor, skolor och fritidsgård

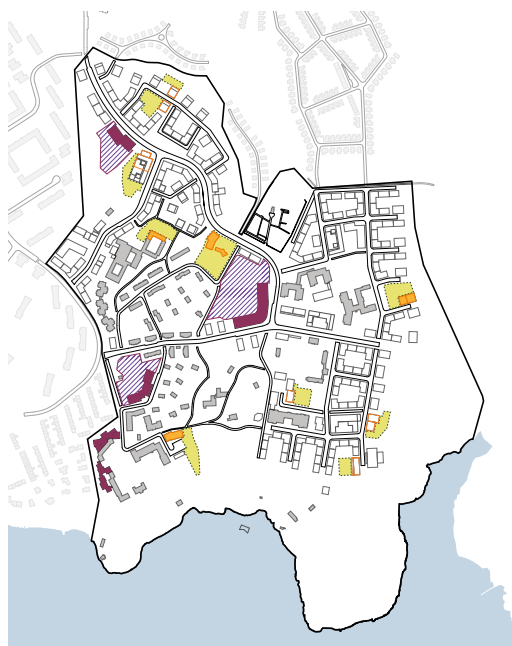
Programområdet rymmer 61 nya förskoleavdelningar med förskolegårdar på minst 20 kvm per barn. Förskolorna är främst placerade mot park- och naturmark och med angränsningsmöjlighet från lugna lokalgator. Programmet möjliggör en blandning av fristående förskolor och komplementförskolor.

Skolor för sammanlagt 2000 elever behövs i Stora Sköndal. Strukturplanen redovisar möjligheten för en fullstor kommunal skola för 930 elever och två mindre privata skolor för cirka 530 elever var. Den största skolan – en kommunal F9-skola – föreslås ligga i det nya lokala centrum i direkt kontakt med Berga torg. Utbildningsförvaltningen och Sisab har utrett det föreslagna läget genom skisser.

I anslutning till skolgården finns plats för en allmän lekplats med möjlighet att samnyttja utrymmen för en bemannad parklek och fritidsgård. Platsen antas kunna fungera som mötesplats för barn och ungdomar i olika åldrar. Även i Skogsbyn föreslås skolan ligga 'mitt i byn', intill Skogsbyns parktorg och nära stadsdelsparken. Skolan i Kyrkbyn ligger centralt i den bevarade kulturmiljön vid södra entrén till Stora Sköndal med närhet till en eventuell gymnasieskola på Campus Sköndal. Skolgårdarna bör ha en sammanhängande yta på minst 3000 kvm och 10 kvm per barn.

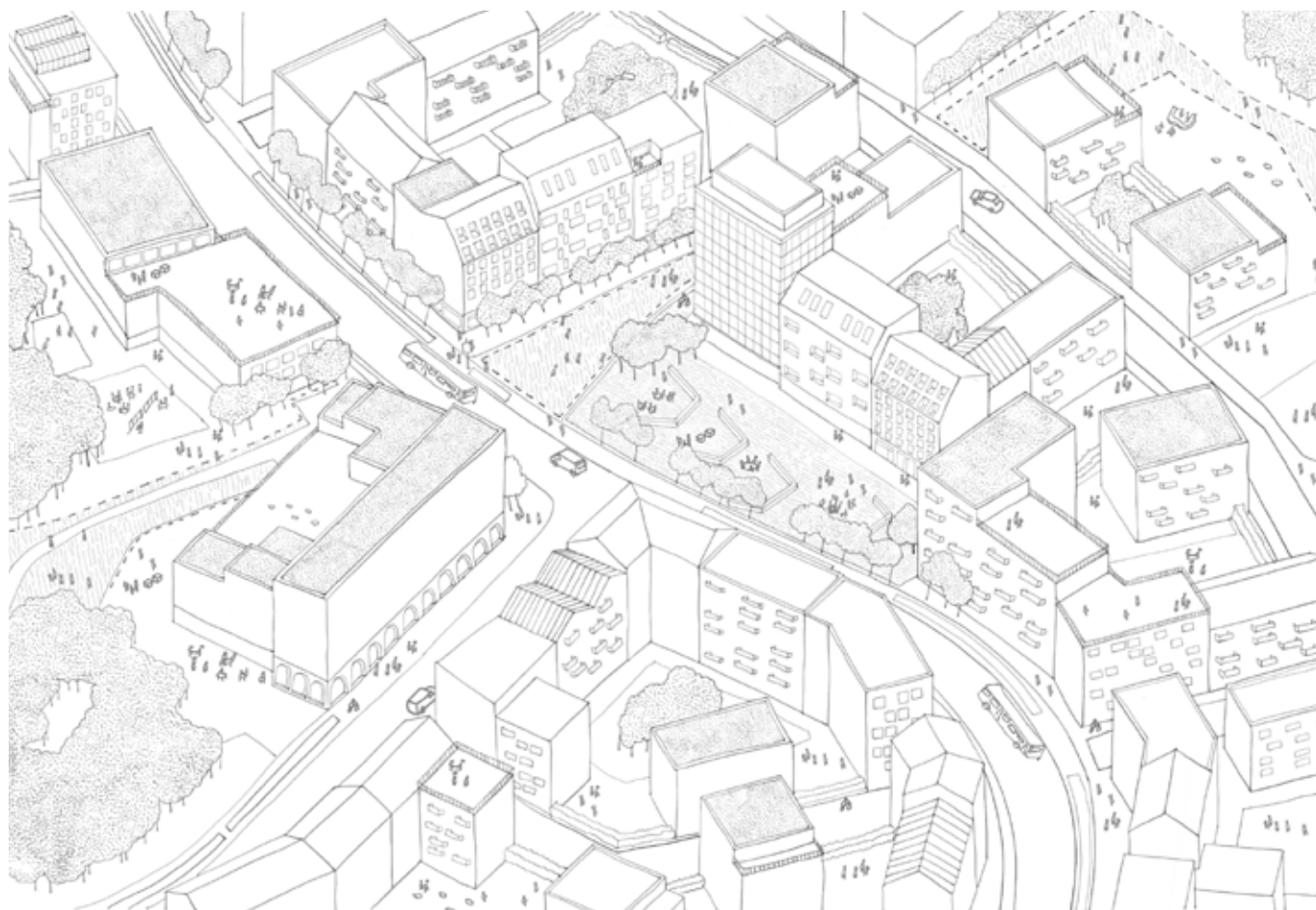
Alla lägen är föreslagna med tanke på säkra skolvägar, med möjlighet att underlätta cykling och i kollektivtrafiknära lägen samt med möjlighet för trafiksäker angöring för leveransfordon och vid tillfälligt behov av skolskjuts.

Drevvikens strand är under sommaren en attraktiv målpunkt för ungdomar. En ungdomsgård kan kopplas till idrottshallen för personer med funktionsvariation. Läget vid Berga strands aktivitetspark, nära stranden, i ett centralt rekreativt läge och nära både naturen och centrum – antas kunna locka många.

Förskolor, skolor och högskola.

 Förskolor, fristående	 Skolor och högskolor
 Förskolor i bottenvåning	 Skolgård
 Förskolegårdar	

Illustration, Skogsbytorget med M-hus, skola, busshållplats, handel och stråk mellan Skogsbyparken och Vackra Nannas park.

Högskola och gymnasium

Idag bedrivs utbildning av bl a socionomer vid den del av Ersta-Sköndals Högskola som finns i Stora Sköndal. I programmet redovisas möjligheten att komplettera Campus Sköndal med nya lokaler. En gymnasieskola med t ex vård- och omsorgsinriktning skulle kunna inrymmas i befintliga och tillbyggda lokaler.

Arbetsplatstillskott

De idag cirka 1 000 arbetsplatserna kan bli totalt cirka 2 500 i Stora Sköndal 2035 – ett välkommet tillskott i Sköndal. Blandningen av bostäder och arbetsplatser bidrar till en levande stadsdel över dygnet och minskad arbetspendling.

De nya arbetsplatserna kommer i första hand uppstå genom Stiftelsen Stora Sköndals utökade verksamhet, med ett stort inslag av utbildning, vård och omsorg. Andra tillkommer i form av service och handel samt vid nya skolor och förskolor som uppförs i området. I linje med Stiftelsens förslag till kulturstrategi antas även nya arbetsplatser med inriktning på kultur och kreativa näringar tillkomma.

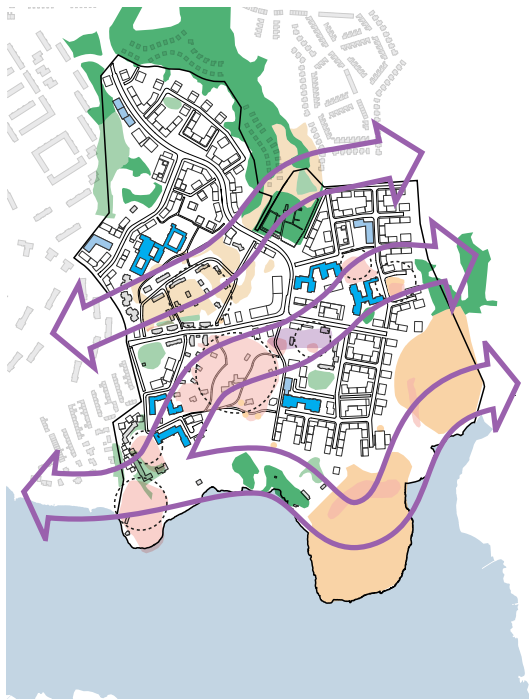
BLÅGRÖN STRUKTUR

Den befintliga naturmiljön, det gamla kulturlandskapet med sina ekar och närheten till den lummiga strandzonen längs Drevviken och Flatens naturreservat, ger möjligheter för stadsdelens nya blågröna struktur och ekosystemtjänster. I den blågröna väven ligger samtidigt stora upplevelsevärden och den är i sig identitetsskapande. Kärnområden och vägar för spridning integreras i den nya stadsväven genom den permeabla strukturen med ett antal spridningsöar (stepping stones), kompensationsplantering, gröna gårdar och tak och en delvis öppen dagvattenhantering. Detta ger förutsättningar för en fortsatt hög biologisk mångfald och bibehåller de ekologiska funktionerna. Strukturen är också förberedd för framtida klimatförändringar genom en övergripande dagvattenhantering. Klimatförändringarnas påverkan kan minskas genom mycket bevarad natur, parkmark och trädplanteringar som kan ta upp och fördröja dagvatten och reglera temperaturskillnader.

Den blågröna strukturens socioekologiska funktion

Den blågröna strukturen har både en ekologisk och en social funktion. Park och natur bjuder på en lärande och inspirerande miljö och kan vara basen i grannskapet. Närhet till vardagsnatur i form av odlingsmöjligheter, att bostadsnära kunna betrakta naturliv som fågelbesök i träden eller bin bland blommande växter har bevisade positiva hälsoeffekter och är upplevelser som lätt kan delas med andra.

Närheten till parkmark kopplad till naturmark och två nya entréer till Flatens naturreservat kan inspirera till ett hälsosamt liv med möjlighet till spontana besök i naturen och ett spontant rörligt friluftsliv.

Huvudspridningssamband för ek med befintliga naturvärden och ny strukturplan.

Ekologiska samband

Strukturplanen ger möjlighet att integrera det viktiga östvästliga ädellövsambandet mellan Fagersjöskogen och Flatens naturreservat, lokalt mellan västra och östra Sköndal. Spridning söder om Magnolia och över Lövholmen vidare mot kyrkogården och österut, respektive vidare mot Berga och spridningsöar vid Johannesgården och österut har säkerställts. Kyrkbyn kompletteras endast varsamt med ny bebyggelse och det befintliga kärnområdet för ek förblir intakt. Samma gäller spridningsmöjligheterna för ek längs med Drevvikens strand.

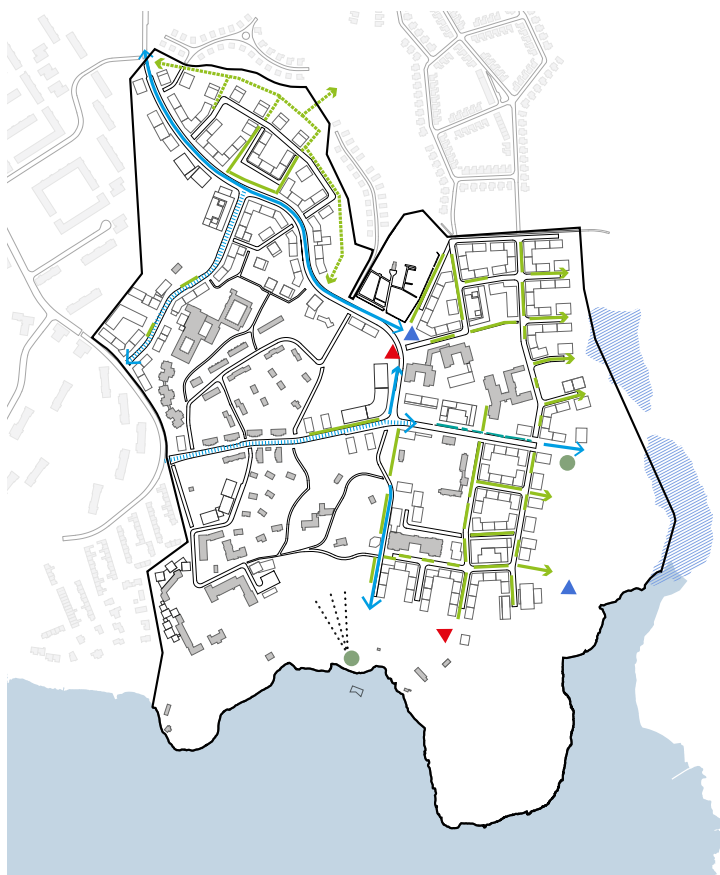
I strukturen sparas tallbestånd i det uppbrutna nordsydliga barrskogssambandet med både spridning österut och västerut. Det sker främst genom att de södra värdeområdena som Lövudden, Talludden och skogen kring kyrkan över småhusbebyggelsen i Lövholmen är kopplade norrut mot Skogsbyparken, Skogsbyn kantzoner och skogen kring Lilla Sköndalsstråket – och vidare till Skogskyrkogården.

Strandskyddet på 100 meter skyddar spridningen för fuktkrävande arter i vattenzonen längs Drevviken. Bryggor och kallbadhus som anläggs ska ta hänsyn till strandmiljön och lämna delar av strandzonen orörd.

- Prioritet 1: Skyddsvärda trädmiljöer
- Prioritet 2a: Naturvärdesklass 2
- Prioritet 2b: Ekområden
- Prioritet 3: Hällmarksbarr- och blandskog, halvöppen mark, ädellövsskog
- Prioritet 4: Halvöppen mark och skog
- Huvudspridningssamband för ek
- Spridningsöar ('stepping stones')

Skydd av befintliga träd och kompensationsplantering

Strukturen har utvecklats utifrån målsättningen att samtliga (100%) av de mest värdefulla träden med högst skyddsvärde (som vid fällning kräver samråd med Länsstyrelsen) ska sparas. Bebyggelse har placerats så att ett avstånd på 15 meter till mycket stora träd respektive ett avstånd på 10 meter till mellanstora träd kan hållas.

Dagvattenhantering.

- Våtmark
- Dagvattenhantering i gata, typ skelettjord
- Dagvattenhantering i gata, typ regnbädd
- Parterre med synlig dagvattenhantering
- Översvämningsyta, lågpunkt
- Växtbädd för infiltration
- Riktning, avrinning dagvatten
- Träd/ plantering
- Damm

-
-
-
-
-
-
-
-
-

87 % av alla träd med mycket höga naturvärden ska sparas. En del av de träd som behöver fällas kan med fördel lämnas kvar som död ved för att gynna arter knutna till dessa. Befintliga värdefulla träd kommer att skyddas genom detaljplaner eller markanvändning som allmän platsmark.

Plantering av träd som kompensation bör ske på kvartersmark och i parker, längs gator och torg. Stora ekar, andra ädellövträd och tall med inhemsk härkomst planteras i varje delområde. I Skogsbyn prioriteras plantering av tall och i Berga strand och Flaten prioriteras ek och andra ädellövträd. Utgångspunkten är en plantering av 3 nya träd för varje fällt träd av prio 1-4, vilket dock inte gäller i det öppna landskapet längs Drevvikens strand. Då parkering samlas till M-husen och ett antal kvartergemensamma garage så är många gårdar ej underbyggda och därmed lämpliga för plantering av stora träd. Underbyggda gårdar dimensioneras så att plantering av mindre träd och odling är möjligt.

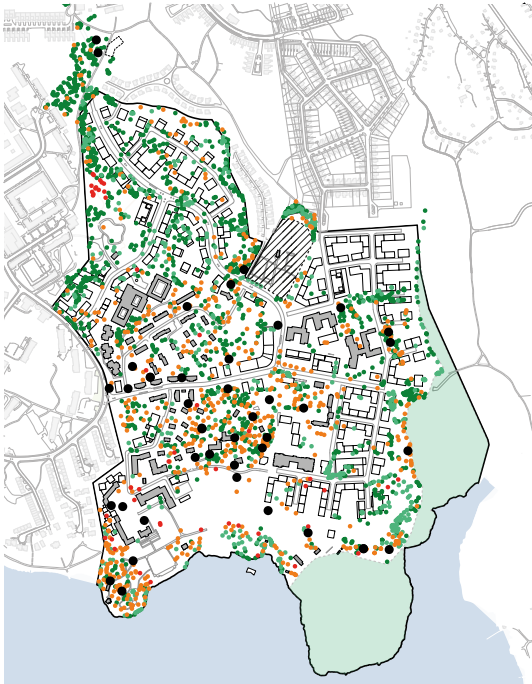
Ekosystemtjänster

Det finmaskiga nätverket av små trädbevuxna platser och gator, stora parker, gårdar, tak och naturmark ger bra förutsättningar för många ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster kommer att säkerställas genom målsättning i form av grönytefaktor på både allmän mark och kvartersmark.

Rening och fördröjning av dagvatten

Dagvattenhanteringen är en framträdande del av gestaltningen av Stora Sköndals friytor och är en av många ekosystemtjänster. Stora Sköndal har begränsade infiltrationsmöjligheter vilket innebär att alla möjligheter till fördröjning på tak, gårdar, i gator och parkmark måste utnyttjas maximalt.

Det finns möjlighet för fördröjning och rening genom bevarande av befintlig naturmark och ny markupbyggnad för gator, park- och kvartersmark. Dessa ytor utformas enligt Stockholms stads åtgärdsnivå så att dagvatten renas innan det når recipienten Drevviken. De idag instängda områdena vid pelletsplanen och Malmegårds fastighet byggs om, vilket minskar risken för översvämning i berörda fastigheter och allmän platsmark. Utlopp till recipienten behöver undersökas vidare och bör placeras så långt från badplatsen som möjligt.

Andel prioriterade träd som bevaras genom att hålla avstånd till trädstam med 10 resp 15 m, samt illustrerad kompensationsplanering. (Träden på Johannesberget, Talludden och kyrkogården är ej illustrerade. Alla dessa ska sparas.)

● Prio 0 100 % >15m (42/42)	● Prio 2 81 % >10m (451/559)	● Prio 4 58 % >5m (726/1252)
● Prio 1 87 % >10 m (40/46)	● Prio 3 43 % >5m (206/482)	○ Totalt 62 % (1465/2381)

Gröna tak.

Det planerade dagvattensystemet är delvis slutet, delvis öppet. Dagvattenhanteringen sker slutet genom ledning till skelettjordar längs trädplanterade gator och öppet i regnbäddar (raingardens) längs huvudstråken. Vid mindre regn fungerar dessa som infiltrations- och reningsanläggningar, vid större regn som fördröjningsmagasin. Parallellt ligger ett konventionellt dagvattensystem dit överskottsvatten som varken avdunstar, infiltrerar eller tas upp av växter leds. Hit kan även vatten brädda vid mycket intensiva regn.

Berga vattenparterr ligger med synlig dagvattenhantering centralt vid Berga torg. Parterren ligger i områdets lågpunkt och är en större öppen växtklädd och djup regnbädd som samlar dagvatten. Vattnet fördröjs och renas och leds sedan vidare österut mot dammen vid Flatens södra entré.

Dammar föreslås i Västra strandparken och vid Flatens södra entré. Översvämningsytter behövs mellan skolan och kyrkogården och vid Östra strandparken för att klara skyfall. För att undvika översvämning ska grundläggningsnivån för all bebyggelse ligga över det beräknade högsta flödet för Drevviken och följa aktuella rekommendationer (+ 22,8 m enligt nuvarande rekommendation).

Gröna tak och gröna gårdar

Fördröjning av dagvatten sker även via gröna tak samt växtbäddar och genomsläppliga beläggningar på kvartersmark. Strukturen med många platta tak och få gårdar som är underbyggda med garage ger goda förutsättningar för att maximera dagvattenfördröjningen.

Taken används på tre sätt: för sedumtak och för odling (för att minska avrinnande regnvatten), för solceller eller solfångare samt som aktivitets- och vistelseyta. Också gårdarna nyttjas för plantering och odling.

- Sedumtak
- Odling på M-husens tak
- Gröna tak, delvis terrass/vistelseyta med odlingsmöjlighet

MOBILITET

En ny stadsväv byggs med prioritet på gång-, cykel- och kollektivtrafik. Livaktiga huvudgator och gröna promenader varvas med lugna gatumuljöer. Både det mentala och det fysiska avståndet till Sköndal minskas genom nya lokala kopplingar som integrerar Stora Sköndal bättre i sin närmaste omgivning – östra och norra Sköndal, Lilla Sköndal samt Flatens naturreservat – och till de intilliggande stadsdelarna Skarpnäck och Farsta. Den nya bebyggelsen, nya verksamheter och utvecklingen av Stora Sköndal som destination ökar behovet att utveckla hela stadsdelens trafik och ger underlag för pendlingscykling, för bussresor och även för en ny tunnelbana.

Nya kopplingar

Programmet redovisar följande nya kopplingar:

- Huvudgata genom Skogsbyn norrut mot bytespunkt Norra Sköndal (kallat 'Nya vägen')
- Tydligare infarter från Sköndalsvägen till Stora Sköndal
- Ny lokalgata till Bagarfruvägen för koppling mellan Skogsbyn och Sköndals Centrum
- Gång- och cykelvägar till Lilla Sköndal
- Nya respektive upprustade entréer och gång- och cykelstråk till Flaten
- En möjlig framtida lokalgata för gång-, cykel- och busstrafik till Flatens naturreservat och vidare till Skarpnäck

Orienteringskarta.

För att stärka kollektivtrafiken i det växande Sköndal har ett antal tänkbara huvudkopplingar norrut undersökts och det nu föreslagna alternativet bedömts som mest fördelaktigt.

En ny huvudgata föreslås leda från Sköndalsvägen via Nils Lövgrens väg förbi det nya lokala centrum och skolan vid Berga torg, upp till Skogsbyn och vidare via Pepparkaksgränd till Sandåkravägen och bytespunkt Norra Sköndal. Gatan föreslås att trafikeras av en busslinje som går mellan Farsta och Skarpnäck. Viktiga platser uppstår vid de nya kopplingarna och mötet med den nya huvudgatan.

Vid mötet mellan Nils Lövgrens väg och den Nya vägen föreslås ett nytt torg, Berga torg. Även där Thorsten Levenstams väg möter den Nya vägen föreslås ett nytt torg, Skogsbyns Parktorg. Den föreslagna kopplingen från Nya vägen via Bagarfruvägen mot Sköndals Centrum bidrar till att binda samman stadsdelen Sköndals olika delar till en mer sammanhängande stadsväv.

Ny koppling med trappor och ramp mellan Skogsbyn och Lilla Sköndalsstråket.
Sektion skala 1:500.

Visuella kopplingar förstärker orienterbarheten i Stora Sköndal. Siktlinjer löper längs gatorna ut till natur- och parkmark i kanten av bebyggelsen. Nya noder placeras i dessa siktlinjer och blir områdets nya landmärken. Noder som utbildnings-, kultur- och idrottslokaler placeras med god tillgänglighet i närhet av gång-, cykel- och kollektivtrafikstråk.

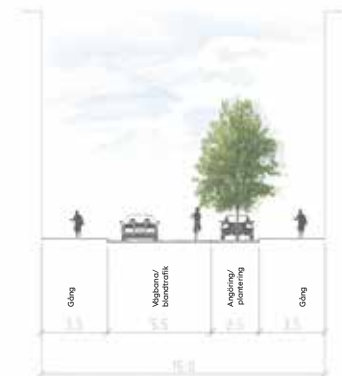
Lugna miljöer

Stora Sköndals viktiga målpunkter kommer att lätt kunna nås via gång- och cykelbanor separerade från biltrafiken. Det ger lugna miljöer och barn kan tidigt ta sig själv till skola och fritidsaktiviteter vilket stärker deras utveckling till självständiga individer.

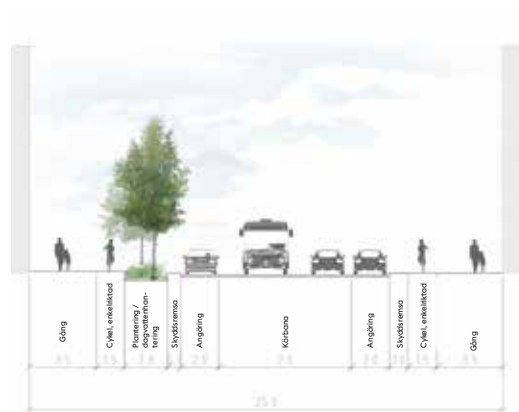
Cirka 50% av all parkering sker i M-hus och 50% i samlande kvartergemensamma parkeringsgarage. På detta sätt dirigeras trafiken till fyra M-hus och ett fåtal garage vilket ger minskade bilrörelser genom ett minskat bilanvändande och en lugnare och mer trafiksäker gatumiljö på lokalgatorna.

Principsektion lågfartsgata, 15 meter bred.

Principsektion lokalgata, 15 meter bred.

Principsektion huvudgata, 25 meter bred.

Godkänt dokument - Veronika Borg, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2019-05-16, Dnr 2015-14204

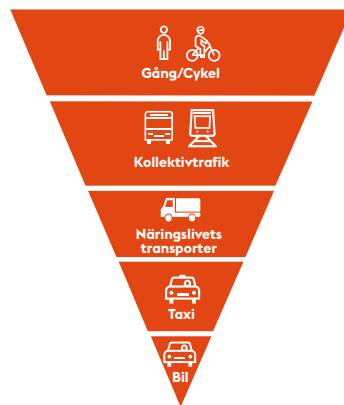
Prioritering av gång- och cykel

Gång- och cykeltrafik prioriteras främst genom ett välförgrenat system med promenadstråk, gång- och cykelbanor och separerad gång- och cykeltrafik längs huvudgata och lokalgator samt genom en central placering av cykelgarage i varje kvarter.

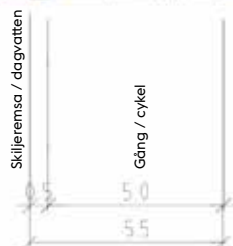
En tät väv av befintliga och nya gångstråk håller ihop Stora Sköndal. Längs huvudgator och lokalgator är fotgängare separerade från biltrafiken på egna gångbanor. Längs områdets huvudgator är även cykelbanorna separerade från biltrafiken.

Lågfartsgator utformas med en tydlig zonering som hjälper oskyddade trafikanter och bilister att samsas. Särskilt på lågfartsgatorna kopplade till aktivitetsstråken är det viktigt att angöring och cykling på de gåendes villkor är tydligt avläsbart genom möblering och markgestaltning.

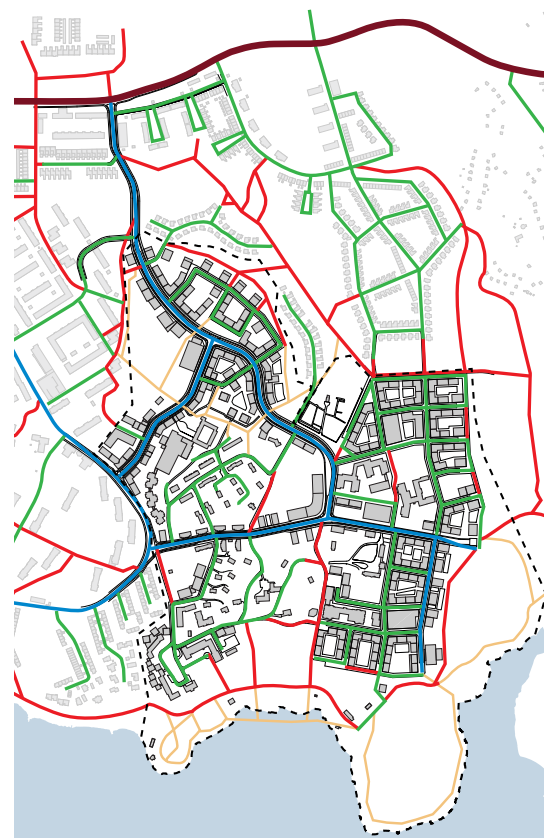
Cykeltrafiken kopplas till cykelpendlingsstråket längs Sandåkravägen och norrut via Nya vägen över Skogsbyn och de nya kopplingarna till Lilla Sköndal. Programmet pekar även på ett behov av att utveckla Sköndalsvägen med separerade cykelbanor och bättre framkomlighet för kollektivtrafiken.

Framkomlighetsstrategins prioritering.

Grönt stråk, gång- och cykelväg, 5,5 meter bred.

Framtida cykelstråk separerade från övrig trafik.

- Pendlingscykelstråk
- Huvudcykelstråk
- Gång- och cykelväg

Övriga gång- cykelsstråk

- Cykling i blandtrafik
- Gångväg eller stig

Flexibelt kollektivtrafiknät

Busstrafiken ges goda förutsättningar med den nya huvudgatan (Nya vägen) över Skogsbyn samt lokalgator som kan utvecklas med en framtida busstrafik. Genom närheten till god kollektivtrafik ger strukturen förutsättningar för ett minskat antal bilresor.

Med tanke på det sammanlagda antalet boende i det framtida Sköndal som helhet skulle det kunna finnas underlag för en sammankoppling av tunnelbanan mellan Skarpnäck och Farsta med hållplats i Sköndals Centrum, Skogsbyn och/eller Berga torg. Öppnas en ny T-baneuppgång i Skarpnäck nås den med cykel på cirka 10 minuter från Berga torg.

Bilnät och varuleveranser

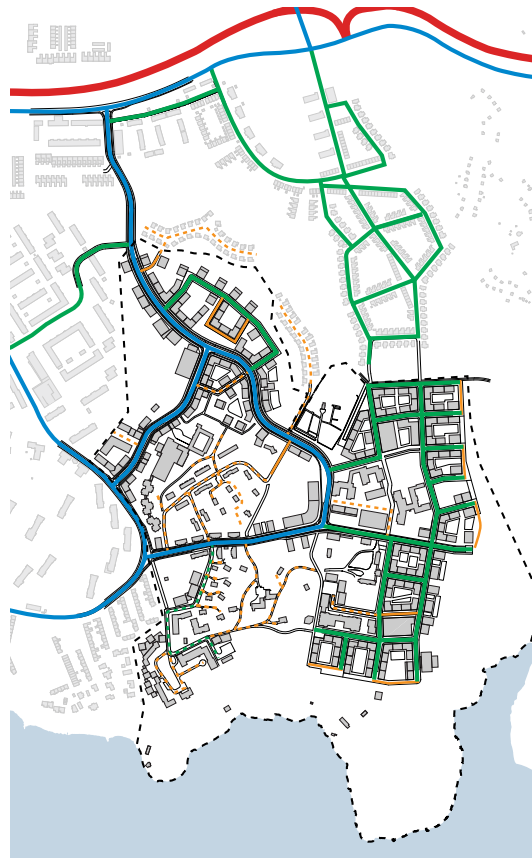
En helt ny gatustruktur utvecklas för att både koppla ihop Stora Sköndal med sin omgivning – att koppla ihop de högre liggande plåtåren som Skogsbyn med lägre liggande delar som centrala Stora Sköndal – och för att tillgänglighetsanpassa marken.

Parkering samordnas i M-hus och i samlade garage, angöring och varuleveranser sker från gatorna och eventuellt via garage, men ej från gården. I M-husen, garagen och även på kvartersgatorna finns plats för bilpooler. Det bör vara längre till bilen än till kapacitetsstarka och miljövänliga färdmedel, dvs kollektivtrafiken och cykeln.

Framtida kollektivtrafik.

- Befintlig busslinje, kommuntrafik
- Befintlig busslinje, stomtrafik
- Framtida linjedragning
- - - Möjlig framtida linjedragning
- T Befintlig hållplatsläge
- T Nytt hållplatsläge
- T Läge för möjlig framtida tunnelbaneentré
- T 400 m gångavstånd kommuntrafik
- T 700 m gångavstånd kommuntrafik

Framtida gatunät.

- Huvudgata
- Lokalgata, allmän
- Lokalgata, enskild
- Lågfartsgata, allmän
- Lågfartsgata, enskild

Nya vägen till Bytespunkt Norra Sköndal

Den Nya vägen knyter samman de centrala delarna av Stora Sköndal med Skogsbyn och de norra delarna av Sköndal. Från Skogsbyn fortsätter vägen genom naturmarken norr om programområdet för att ansluta till Pepparkaksgränd. Vägen ges en sträckning som har god standard för buss samtidigt som den anpassas till den mest värdefulla naturen, t ex två stora ekar som ska bevaras.

För att möjliggöra en förbättrad trafiksäkerhet och en fullgod standard för Nya vägen behöver Pepparkaksgränd breddas med separata gång- och cykelbanor. Detta föreslås ske genom att gång- och cykelbanan utvidgas mot Sandåkraskolan så att den befintliga förskolan Lilla Skogen och dess närmsta omgivning kan bevaras i sin nuvarande form.

Mellan förskolan och Sandåkraskolan föreslås Nya vägen smalnars av för att dämpa hastigheter vid viktiga passagepunkter.

Trafiksäkerheten kring skolan behöver prioriteras, oavsett om Sandåkraskolan kvarstår i sin nuvarande form eller byggs om respektive ersätts med en ny byggnad för att kunna ta emot fler elever. För en trafiksäker angöring för leveranser och framkomlighet för kollektivtrafiken behöver Sandåkraskolans angöring flyttas till Sandåkravägen.

Norra kopplingen via Pepparkaksgränd till Sandåkravägen. Illustrationsplan skala 1:1000.

Sköndalsvägen

Sköndalsvägen är Sköndals viktigaste gata och löper genom hela stadsdelen. Då de två viktigaste entréerna till Stora Sköndal ansluter till Sköndalsvägen kommer vägen få en än större betydelse i framtiden genom att fler nyttjar den och trafiken ökar. I samband med exploateringen av Stora Sköndal och övrig exploatering behöver en god standard för gång- cykel- och kollektivtrafik säkerställas längs hela vägen.

Förslaget utgår från att nuvarande kantstensparkering tas bort och att gatan kompletteras med bredare gångbana på båda sidor samt en dubbelriktad cykelbana på den östra sidan. I samband med detta behöver även de två korsningarna som ansluter till Stora Sköndal byggas om.

Upprustningsförslag Sköndalsvägen och korsningar med Torsten Levenstams väg och Nils Lövgrens väg.
Illustrationsplan 1:1000.

M-hus

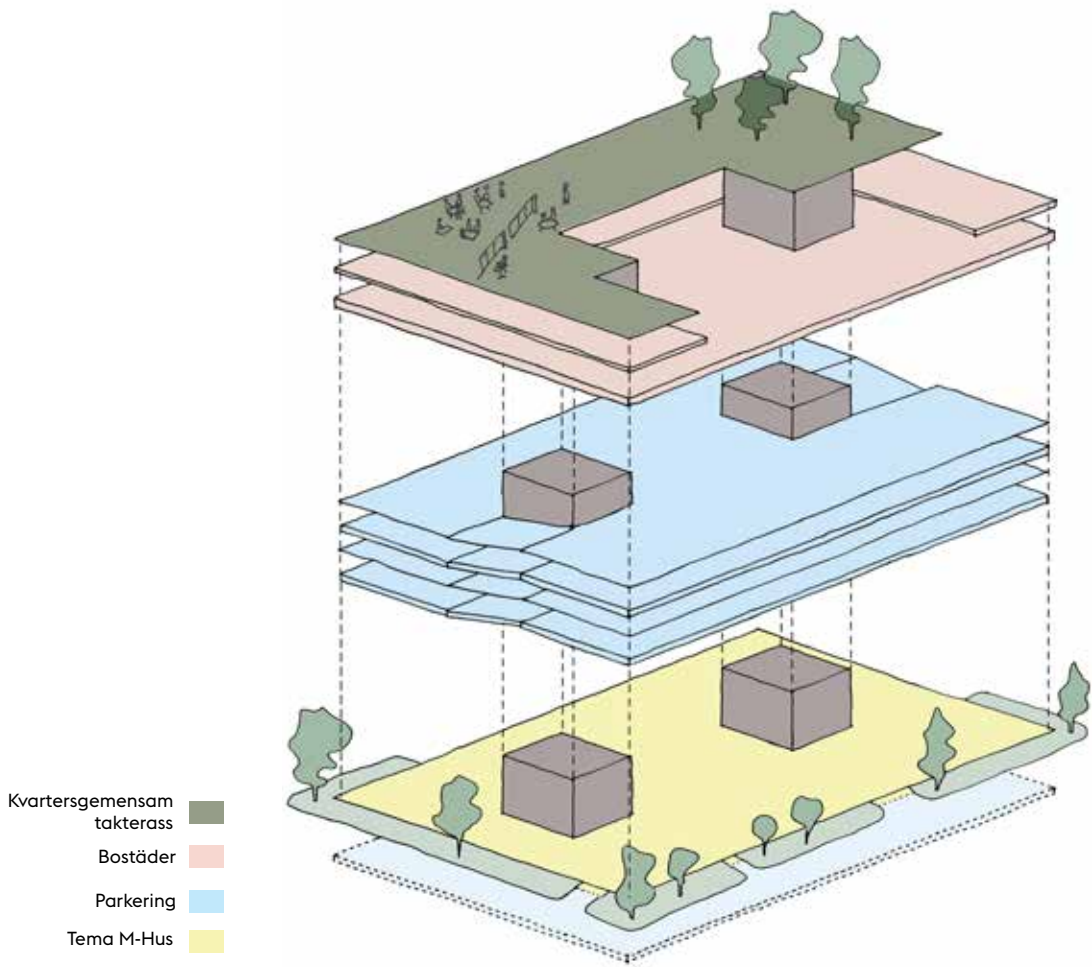
Fyra M-hus – hus för möjligheter, möten, miljö och mobilitet – placeras i de olika delområdena och erbjuder flexibla lokaler att hyra för olika aktiviteter samtidigt som de kan inrymma cirka 50 % av all bilparkering i Stora Sköndal. M-husen löser rent praktiskt en stor del av parkeringsbehovet men utnyttjar läget, ytor och möjligheter på ett sätt som bidrar till omgivningen. Med sin kombination av funktioner och innehåll bildar husen en ny typologi i stadsdelen som ger uttryck för stadsdelens själ.

M-husens bottenvåningar inrymmer publika funktioner med aktiva fasader som bidrar positivt till gaturummet. Övan bottenvåningen inryms ett par våningar med parkering som nås via utvändiga ramper och ovan dessa ett par våningar med bostäder samt gemensamma takterrasser.

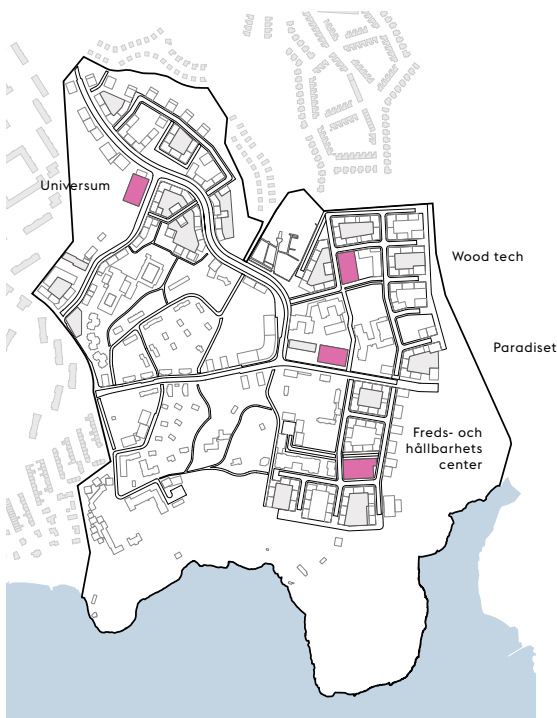
Över tid kan M-husens parkeringsdel förvandlas till verksamhetsyta genom demonterbara mellanbjälklag. Detta möjliggör då en utvidgning av möteslokalerna alternativt omvandling till uthyrningsbar yta för skola eller annan verksamhet.

M-husens identiteter

Varje M-hus föreslås hysa en temaverksamhet som är ett tydligt bidrag till stadsrummet och skapar attraktion och gemenskap i stadsdelen med till exempel möteslokalerna för kultur, innovation och rekreation. Med utgångspunkt i Stora Sköndals bedömda behov av service och kultur undersöks olika identiteter för M-husen.

M-hus. Illustration Codesign.

Orienteringskarta M-hus med exempel på identiteter samt fördelning av bilparkering mellan M-hus och garage (grå markering).

Berga Torg kommer bli områdets centrum och M-huset 'Paradiset' vid Berga torg föreslås ha ett tema med fokus på möten, mat och nöjen som t ex en större flexibel biolokal som även kan användas som festlokal eller lokal för dans och musik.

M-huset i Västra Flaten ligger i nära anslutning till Flatens naturreservat och Lilla Sköndals Park där det finns möjligheter att etablera en naturlekpark och bygglek. M-huset 'Wood Tech' föreslås bli en permanent mötesplats för svensk trä- och skogsindustri med inriktning mot innovation, arkitektur, teknik- och hållbarhetsfrågor och design.

Skogsbyparken har potential att bli en skulpturpark och mötesplats i området. M-huset 'Universum' som placerats i anslutning till parken har temat lek, rörelse, upplevelser och kunskap för barn upp till 15 år och här föreslås skapande verkstäder, klättercenter och bibliotek för barn.

Det planerade M-huset i Berga Strand föreslås inrymma ett internationellt center vars syfte är att lyfta freds- och hållbarhetsfrågor genom utställningar, tankesmedjor, seminarier, en digital plattform och en skapande verkstad för barn och unga. Verksamheten utgår från M-huset men är också tänkt att kunna samverka med kringliggande idrottsanläggningar, aktivitetsstråk och natur.

Exempel på möjliga identiteter

M-husen föreslås ges en bred folklig förankring där definitionerna på identiteterna är öppna, flexibla och förändringsbara över tid för att inkludera de behov som definierats i Stiftelsens förslag till kulturstrategi: Fyra nyckelbegrepp har undersökts:

- 'Amatör- Talang- Excellens', en sammanhängande kedja där verksamheten öppnar dörrar mellan amatör, talang och proffs.
- 'Möjliggörare', verksamheter som erbjuder 'ett dukat bord' för alla.
- 'Gemenskapare', verksamheter som främjar synergier och oväntade möten och är inkluderande till sin karaktär.
- 'Uthållighet', lokalerna är rustade för kontinuerlig utveckling och möjliggör förändring över tid.

